

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií, oddělení skandinavistiky

Bakalářská práce

Tereza Dobrovodská

Jazyková situace v Norsku z hlediska norského knižního trhu

Language Situation in Norway from the Perspective of Norwegian Book
Market

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Dubec, Ph.D.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Pavlu Dubcovi, Ph.D. za podporu, vedení, trpělivost a čas, které mi věnoval během psaní této bakalářské práce. Velmi cenné pro mě také byly jeho rady, podnětné připomínky a zpětná vazba.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 16. 7. 2024

Tereza Dobrovodská

Klíčová slova:

Norsko, norský knižní trh, bokmål, nynorsk, jazyková situace, norština

Keywords:

Norway, Norwegian book market, bokmål, nynorsk, language situation, Norwegian

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou vlivu jazykové situace v Norsku na tamější knižní trh. Jazyková situace v Norsku je specifická díky tomu, že norština má dvě rovnocenné spisovné varianty, bokmål a nynorsk. Cílem práce je prozkoumat, jak se tyto varianty na norském knižním trhu prosazují a v jakém poměru jsou na něm zastoupeny. Pro účely této problematiky ve svojí práci analyzuji údaje o vydaných knihách z let 2017–2022. Roky jsou vybrány tak, aby ukazovaly situaci za posledních několik let a zároveň co nejaktuálnější situaci, údaje končí rokem 2022, protože pro rok 2023 ještě nejsou dostupná všechna data a údaje. Práce se dále zaměří také na problematiku toho, jak se u knih rozhoduje o tom, ve které jazykové variantě budou vydané, k tomuto účelu posloužil dotazník, který jsem rozeslala vybraným norským nakladatelstvím. Pro účely obecného shrnutí problematiky obsahuje bakalářská práce také kapitulu popisující jazykovou situaci v Norsku a její historický původ a vývoj. Práce se zaměří také na strategie norské jazykové politiky a popíše situaci z pohledu zákonů, které se této problematiky týkají. Dále práce přináší obecné informace o fungování knižního trhu v Norsku a roli klíčových institucí, které zde působí. Stěžejní část práce pak představuje analýza výše zmíněných údajů a vyhodnocení zkoumané problematiky.

Abstract:

This bachelor thesis analyses the effect of language situation in Norway on local book market. Language situation in Norway is specific due to the existence of two official written standards, bokmål and nynorsk. The goal of this thesis is to examine how these written standards affect the book market and how they are represented there. For the purpose of this topic, I analysed data regarding published books from 2017 to 2022. This period was chosen to illustrate the situation in past few years so that is as recent and relevant as possible. The data for 2023 are not yet available. This thesis also examines the process of deciding in what standard would be used. For this purpose, a questionnaire was sent to several Norwegian publishers. Included in this thesis is also a chapter about the language situation in Norway, generally, its historical origin and development. This work also focuses on the strategies of Norwegian language policy and describes the situation from the law standpoint. This thesis also describes the general processes within the Norwegian book market and the roles and functions of relevant institutions. The main purpose of the thesis is to analyse and evaluate the above-mentioned data.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Jazyková situace v Norsku.....	8
2.1	19. století.....	8
2.1.1	Ivar Aasen.....	9
2.1.2	Knud Knudsen.....	10
2.2	20. století.....	13
2.2.1	Jazyková situace a reformy do konce druhé světové války.....	14
2.2.2	Jazyková politika ve druhé polovině 20. století.....	16
2.2.3	Jazyková politika do konce 20. století.....	17
2.2.4	Současná situace.....	18
2.2.5	Samnorsk (jednotná norština).....	20
3	Knižní trh v Norsku.....	22
3.1.1	Knižní dohoda.....	23
3.2	Instituce norského knižního trhu.....	24
3.2.1	Asociace norských nakladatelů (<i>Den norske forleggerforening</i>).....	24
3.2.2	Norská asociace knihkupců (<i>Bokhandlerforening</i>).....	26
3.2.3	Asociace norských spisovatelů (<i>Den norske Forfatterforening</i>).....	27
3.2.4	NORLA.....	27
3.2.5	Kulturní rada (<i>Kulturrådet</i>).....	28
3.2.6	Bokbasen.....	28
4	Vyhodnocení situace na norském knižním trhu.....	29
4.1	Přehled vydaných knih v letech 2017–2022.....	29
4.1.1	Rok 2017.....	30
4.1.2	Rok 2018.....	31
4.1.3	Rok 2019.....	32
4.1.4	Rok 2020.....	33
4.1.5	Rok 2021.....	34
4.1.6	Rok 2022.....	35
4.2	Dotazník pro nakladatele.....	36
4.3	Jazyková situace v Norsku a její odraz na knižním trhu.....	38
5	Závěr.....	40
6	Seznam literatury.....	45

1 Úvod

Předmětem této bakalářské práce je analyzovat, jak se jazyková situace v Norsku odráží na tamějším knižním trhu. Norsko má jedinečnou jazykovou situaci, která ovlivňuje, kromě knižního trhu, i další aspekty společenského života. Jazyková situace v Norsku je charakteristická existencí dvou psaných variant norštiny, bokmål a nynorsk, které jsou rovnocenné. Co se ale týká jejich užití v populaci, jsou zastoupené nerovnoměrně, kdy bokmål jako užívaná varianta převažuje a nynorsk je variantou menšinovou. Práce se zaměřuje na prozkoumání vztahu mezi jazykovou situací v Norsku a norským knižním trhem, a to s důrazem na zastoupení obou psaných variant v této oblasti a způsob, jakým norský knižní trh jazykovou situaci odráží. Práce se také zaměřuje na to, jak by měl knižní trh reagovat na potřeby a preference obyvatel, co se týká užívání různých psaných variant.

První kapitola slouží jako historický úvod do jazykové situace a vysvětlení, jak k ní došlo. Popisuje začátek dvou rozličných proudů k znovuoobnovení psané norštiny na začátku 19. století, ze kterých vzešly jazykové varianty, následuje stručný přehled reforem pravopisu obou variant ve 20. století.

Knižní trh je podporován různými institucemi a organizacemi, které jsou představeny ve druhé kapitole, která pojednává také obecně o fungování knižního trhu v Norsku. Tyto instituce svými aktivitami přispívají nejen k podpoře a distribuci norských knih, ale také k podpoře autorů a překladatelů, včetně propagace norské literatury v zahraničí. V poslední kapitole pak následuje vyhodnocení celkové situace na knižním trhu v Norsku, k tomu poslouží zejména údaje o počtu vydaných knih v jednotlivých spisovných variantách v průběhu let 2017–2022. Údaje poskytla společnost Bokbasen, která je blíže představena ve druhé kapitole. Data a jejich vyhodnocení se soustředí zejména na to, jak se bokmål a nynorsk odrážejí v nabídce knih. Součástí vyhodnocení situace bude také krátký komentář k dotazníku s několika otázkami, který jsem rozeslala různým norským nakladatelstvím.

V závěru pak budou představeny výsledky výzkumu a komentář, jak situace na knižním trhu odpovídá situaci jazykové, a zda jsou jazykové varianty v počtu vydávaných knih zastoupeny ve stejném, nebo podobném poměru, v jakém je užití bokmálu a nynorsku mezi populací Norska. Výsledkem by měl být alespoň zběžný přehled, jak situace na norském knižním trhu vypadá a zda je menšinová varianta nynorsk opravdu rovnocenná bokmálu, tedy variantě převládající.

2 Jazyková situace v Norsku

Jazyková situace v Norsku je specifická tím, že norština má dvě oficiální psané podoby, bokmål a nynorsk. Původ tohoto fenoménu se datuje až do začátku 19. století. Tehdy se rozpadla dánsko-norská unie, která trvala přibližně 300 let (od roku 1523 do roku 1814). Během této doby psaná norština postupně vymizela a byla nahrazena dánštinou. Po rozpadu dánsko-norské unie v roce 1814 se Norsko stalo součástí unie se Švédskem, ale získalo samostatnější postavení. Hlavním problémem v této době bylo, že psaný jazyk nebyl původní. Po roce 1814 se při snaze o zformování norského psaného jazyka začaly prosazovat dva hlavní proudy. Jeden se snažil navázat na původní norštinu s pomocí zkoumání dialektů, hlavním představitelem tohoto proudu byl Ivar Aasen. Druhá tendence spočívala v upravení jazyka, který se vyvinul ve městech, tedy v podstatě ponorštění dánštiny, tento proud zastával Knud Knudsen.

2.1 19. století

Po konci unie s Dánskem zesilovalo v Norsku národní sebeuvědomování a objevily se tendence navrátit zpátky psanou formu norštiny. Toto období se označuje také jako národní romantismus, tento směr prosazoval vlastní jazyk jako jeden z hlavních znaků samostatného národa.¹ Při setkání v Eidsvollu v roce 1814 se Norové chopili šance, kdy sepsali ústavu a při té příležitosti vyhlásili nezávislost. Po krátkých bojích se Švédskem došlo k dohodě, že Norsko získá vlastní národní shromáždění, parlament zvaný Storting.² Mohli se tam scházet jen úředníci, občané a sedláci, kteří vlastnili pozemky. Společnost na přelomu 18. a 19. století byla zejména zemědělská, asi 80 % obyvatel bylo činných právě v zemědělství³. Zájem o politiku mezi nimi byl menší, zvyšovat se začal až s vyšším zapojením sedláků do politického života po roce 1830. O dva roky později se sedláci v politice velmi silně prosadili, kdy získali ve Stortingu téměř polovinu křesel.

19. století bylo pro vývoj psaného jazyka stěžejní, spadá sem i původ toho, proč má norština dvě psané formy. Psaný jazyk v té době samozřejmě existoval, byl poměrně kompaktní, ale v podstatě to byla dánština. Během snahy o návrat psané norštiny se nejvíce prosadily dva proudy, jeden prosazoval, aby se norština vrátila ke své co nejpůvodnější verzi a za tímto účelem se měla inspirovat především v dialektech, kterými mluvili sedláci. Druhý proud upřednostňoval vytvoření psané norštiny na základech dánštiny, která byla rozšířená

¹ Jahr 1994, s. 11

² Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 118

³ Jahr 1994, s. 9

mezi úřednickou vrstvou. Nebylo až takovým problémem, že psaný jazyk vycházel z cizího jazyka, ale že po skončení dánsko-norské unie to byl jazyk cizí země.⁴

Ve 30. letech 19. století probíhala debata o jazyku, do které se zapojil například spisovatel Henrik Wergeland, podle kterého se měl psaný jazyk formovat podle mluveného jazyka obyvatel. Trochu jiný názor zastával Jonas Anton Hielm, který jako alternativní základ nového jazyka navrhoval norské dialekty, ale psaný jazyk měl podle něj zůstat stejný jako v Dánsku.⁵ Dále také navrhoval vytvoření druhého mluveného jazyka, tzv. městského, přestože si myslel, že mluvený jazyk sedláků je dokonalý. Wergeland naopak ve svém spise *Om norsk sprogreformation* zdůrazňoval používání přízvučných slov staroseverského původu. Tato slova používal i ve svých básních, čímž chtěl ukázat, že norština je jiná než dánština.⁶

2.1.1 Ivar Aasen

Významnou osobností v procesu vytváření psané formy norštiny byl Ivar Aasen, jehož motivací byla myšlenka vycházející z romantismu, že každý národ musí mít svůj vlastní jazyk. Aasen se narodil roku 1813 do sedlácké rodiny v Ørsta v oblasti Sunnmøre. Byl nadšencem do klasických jazyků, naučil se latinsky i řecky. Studoval také dánskou gramatiku a moderní jazyky jako angličtinu a francouzštinu, ale také islandštinu a švédštinu, aby si utřídil myšlenky o tom, jak by mohl fungovat systém norštiny.⁷ Ve svém díle poukazoval na to, že moderní dialekty, kterými mluví sedláci ve vesnicích, se vyvinuly přímo ze staré norštiny, a tedy nezávisle na dánštině.⁸ Zásadní pro něj bylo i studium islandštiny, protože byla nejbližší staré severštině, ze které se podle něj vyvinuly i dialekty.⁹ Napsal pojednání o jazykové situaci v Norsku pod názvem *Om vort Skriftsprog*, kde zastával názor, že z dialektů nelze vybrat jeden hlavní, všechny by měly být na stejné úrovni, a tvořit tak základ pro nový jazyk. Dialekty bral jako odlišné od psaného jazyka, byly pro něj prameny, proto v letech 1842–1846 cestoval po Norsku, kdy studoval mluvené formy a sbíral materiál na sepsání gramatiky a slovníku „lidového jazyka“. Cestoval zejména po jižním Norsku (nejsevernějším místem jeho cesty byla oblast Rana), městům se na cestách většinou vyhýbal, jazyk v nich považoval za příliš ovlivněný dánštinou. V roce 1846 vydal studii *Om en Ordbog over det norske Almuesprog samt en dertil hørende Grammatik*, kde psal o tom, že dialekty mají zvláštní vzájemné propojení. O

⁴ Jahr 1994, s. 9

⁵ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 122

⁶ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 123

⁷ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 127

⁸ Jahr 1994, s. 14

⁹ Torp, Vikør 1993, s. 147

dva roky později poprvé zveřejnil poznatky ze svých cest v díle *Det norske Folkesprogs Grammatik*.¹⁰ Zároveň také pracoval na slovníku *Ordbog over det norske Folkesprog*, který vyšel v roce 1850 a obsahoval 8700 slov z oblasti Sunnmøre.¹¹

V prvním vydání Aasenova slovníku, který je spíše slovníkem dialektů, a gramatiky chyběla pevná norma. V dalších letech Aasen usilovně pracoval na normování a s druhým vydáním gramatiky v roce 1864 a slovníku v roce 1873 již položil základní normy nového psaného jazyka.¹² V roce 1855 vydal drama *Ervingen*, které bylo první knihou vydanou v landsmálu, jak se jeho psaná forma nazývala.

Aasen prosazoval vytvoření psané formy na základě všech dialektů, objevily se ale i tendence snažící se vybrat jeden „hlavní“ dialekt a z něj vycházet při tvorbě nové psané formy.¹³ Tuto myšlenku zastával historik a jazykovědec Peter Andreas Munch. Prosazoval archaičtější formu než Aasen, která by byla co nejvíce podobná staroseverštině, jen by měla jednodušší morfolonii.¹⁴ Stejně jako Aasen byl ovlivněn myšlenkami národního romantismu, zejména tou, že vlastní jazyk je poznávacím znakem každého národa. Kládl důraz na starší jazyk a původní kulturu, které mají tvořit základ národního jazyka, v případě Norska se tak muselo jít až ke staroseverštině.¹⁵ Pod tímto vlivem prosazoval vybírání slov jen z těch dialektů, které byly co nejpodobnější staroseverštině.

2.1.2 Knud Knudsen

Další cestou k norskému psanému jazyku bylo vystavění norského jazyka na základech dánštiny. Tento proud prosazoval Knud Knudsen. Oba proudy se snažily o to, aby Norsko díky vlastnímu psanému jazyku získalo větší nezávislost na dánštině, ale každý se o to zasazoval jiným způsobem. Aasenův landsmál ale nevyhovoval všem po celé zemi.

Knud Knudsen pocházel z Holtu u Tvedestrandu a pracoval úplně jinak než Aasen. Narodil se v roce 1812 a vyrůstal v malé usedlosti. Vystudoval filologii a složil úřednickou zkoušku, celý život působil jako učitel na teologické střední škole v Kristianii.¹⁶ Jazyková otázka Knudsena vždy zajímala, v roce 1845 vydal studii *Om Lydene, Lydtegnene og Retskrivningen i det norske Sprog*, kde zastával názor, že psaní jazyka by se mělo řídit jeho výslovností.¹⁷ Vzorem pro norskou výslovnost podle něj měla být výslovnost dánská. Dále zde

¹⁰ Jahr 1994, s. 16

¹¹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 132

¹² Torp, Vikør 1993, s. 152

¹³ Jahr 1994, s. 19

¹⁴ Torp, Vikør 1993, s. 143

¹⁵ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 124

¹⁶ Torp, Vikør 1993, s. 184

¹⁷ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 136

uváděl, že národní psaný jazyk by měl vycházet z používání společného jazyka, nikoli přímo z lidového jazyka.¹⁸ V této práci vycházel z díla dánského lingvisty Rasmuse Raska o ortofonii¹⁹. Na základě tohoto studia vydal Knudsen v roce 1850 programové prohlášení, které nazval *Om Norskhed i vor Tale og Skrift*. Zde zdůraznil, že mluvený i psaný jazyk jsou závislé na dánské tradici, ale že samotný psaný jazyk nemůže odkazovat ani k dánské, ani norské výslovnosti.²⁰

Knudsen věřil, že jazyk úředníků by měl být základem pro norský národní jazyk. Psaný jazyk chtěl reformovat postupně v souladu s tím, co nazýval jako místní norskou výslovnost.²¹ V roce 1856 vydal Knudsen gramatiku *Haandbog i dansk-norsk Sproglære*, kde se postavil do opozice proti Aasenovi i Munchovi.²² Přál si rozlišovat mezi soukromým jazykem a způsobem používání jazyka na veřejnosti. V roce 1860 pak Knudsen navrhoval různé změny v pravidlech psaní pro školy, které byly v roce 1862 schváleny a mohly se ve školách vyučovat. Tyto změny však nelze nazvat přímo ponorštěním, protože to byly jen ortografické úpravy a neovlivňovaly formu ani slovní zásobu. Byla to ale první oficiální pravopisná změna v Norsku nezávislá na tom, co se dělo, nebo prosadilo v Dánsku.²³ V dalších letech Knudsen pokračoval ve vydávání knih, v roce 1867 vydal *Det norske målstræv*, kde sepsal svůj jazykový program. Prosazoval, že norština by měla Norsko reprezentovat tak, jako dánština reprezentuje Dánsko, švédština Švédsko, nebo němčina Německo.²⁴ Tyto jazyky podle něj nevycházely ve svých zemích z formy lidového jazyka.

Konkrétní jazykový program zveřejnil Knudsen v knize *Hvem skal vinne?*, která vyšla v roce 1886. Tato pravidla byla nutností a chtěl je zavést všechna naráz. Dnes jsou všechna tato pravidla i z pohledu bokmálu poměrně radikální.²⁵ Knudsen přišel s mnoha novými slovy, ale jen několik z nich zůstalo v užívání v běžném jazyce, např. *almenskole*, *bakstrev*, *setningskjede*, *tonelag*, *hundreår* nebo *ordskifte*.²⁶

Aasen a Knudsen položili základy dvou hlavních proudů ve vývoji norského psaného jazyka. Norové vždy užívali svůj vlastní dialekt a ve městech se vyvinuly specifické městské jazyky. Kromě nich se vyvinul i více standardizovaný formální jazyk (*høgtidsmålet*), ten byl

¹⁸ Jahr 1994, s. 30

¹⁹ Nauka o správné výslovnosti hlásek

²⁰ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 137

²¹ Jahr 1994, s. 29

²² Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 138

²³ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 139

²⁴ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 139

²⁵ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 141

²⁶ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 143

silně ovlivněn dánštinou a Knudsen ho považoval za výchozí pro pravidla psané norštiny. V roce 1885 Storting vydal zákon, který zrovnoprávnil obě psané formy jazyka.²⁷ V tomto zákoně byl použit pojem *det norske Folkesprog* (norský lidový jazyk), který ale není úplně přesný, protože není jasné, zda se tím myslí „aasenovský“, nebo „knudsenovský“ psaný jazyk. Vysvětlení Stortingu bylo, že pojem norský lidový jazyk zahrnuje obě psané formy, které mají být na stejné úrovni bez ohledu na to, zda vychází z Aasenových, nebo Knudsenových myšlenek.²⁸ O tom, která forma se bude používat v jednotlivých školách, rozhodovalo jejich vedení, žáci si sami vybrat, kterou variantu budou používat, ale měli se naučit obě. V této době utváření národa a národní identity rychle rostl zájem zejména o landsmål.

V roce 1870 přednesl teolog Christopher Bruun ve studentském spolku své projevy *Folkelige Grundtanker*, kde rozvinul teorii o dvou kulturách.²⁹ K této teorii se přikláněl také spisovatel Arne Garborg. Ve své knize *Den nynorske Sprog- og Nationalitetsbevægelse* z roku 1877 vyjádřil myšlenku, že landsmål je jediným jazykem vyjadřujícím norskou národnost.³⁰ Podle této teorie se jedna kultura v Norsku označovala jako cizí, dovezená a nenárodní. Reprezentovaly ji zejména vyšší vrstvy společnosti. Druhá kultura byla domácí a národní a reprezentovali ji sedláci a obyvatelé venkova. Domácí kultura se vyvinula z původní norské kultury, kterou symbolizovaly a zobrazovaly pohádky a pověsti, jejichž význam v této době také rostl. Zájem o norské pohádky začal již kolem roku 1833 s knihou *Norske Sagn* Andrease Faye.³¹ Dalšími sběrateli pověstí a pohádek byli Jørgen Moe a Peter Christen Asbjørnsen. Na rozdíl od Faye však zapisovali pravděpodobná vyprávění a nepsali v dialektu, protože zastávali názor, že pohádky by měly být napsané v lidovém jazyce, který je společný všem. Oba byli společně s Henrikem Wergelandem průkopníky ponorščování dánského psaného jazyka.³²

V 90. letech 19. století vydal Nordahl Rolfsen dvě čítanky pro žáky *Læsebog for Folkeskolen* a *Læsebog for Middelskolen*. Na knihách spolupracoval s Moltkem Moem, synem Jørgena Moeho. Knihy měly jasný cíl, a to psát jazykem, který by se dal považovat za národní, a také přístupný dětem.³³ Autoři se rozhodli do čítanek zahrnout i spoustu změn, které navrhoval Knud Knudsen.

²⁷ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 144

²⁸ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 144

²⁹ Jahr 1994, s. 21

³⁰ Torp, Vikør 1993, s. 169

³¹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 125

³² Torp, Vikør 1993, s. 181

³³ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 145

V čítankách se objevoval plurál mužského rodu jako *hester* nebo tvary préterita slabých sloves jako *trodde*, *kasted*, *talte* místo *troede*, *kastede*, *talede*. Psaná forma se v čítankách měnila, Rolfsen a Moe vybírali nové formy, o kterých si mysleli, že si na ně děti nejlépe zvyknou.³⁴ Nepočítali ale s tím, že si děti tyto tvary v písemné formě osvojí, říkalo se tomu „Rolfsenova chyba“.³⁵ Na nápad převzít do čítanky landsmål přivedl Rolfsena Moe, v knihách použili spoustu forem, které se později uchytily v nynorsku. Tyto čítanky, spolu s knihou Garborga a Mortensona *Lesebok i det norske folkemaal*, a dalšími položily základy pro vzory psaní landsmålu.³⁶

K bilingvní situaci v Norsku došlo vlastně spíše náhodou, než že by to bylo plánované. Původní plán byl nahradit dánštinu jednou standardní psanou norštinou.³⁷

2.2 20. století

Personální unie Norska se Švédskem trvala až do začátku 20. století. V Norsku v této době sílila tendence mít rozhodovací právo i ve věcech zahraničních, jednalo se zejména o kontrolu zahraničního kapitálu a zákony o licencích. Spory v těchto otázkách nakonec vyústily k rozpadu unie a Norsko se v roce 1905 stalo samostatným státem. Díky industrializaci vznikla v této době nová společenská vrstva, tzv. dělnická třída. Její vznik se ve společenském životě odrazil vznikem nových politických stran, jako *Det Norske Arbeiderparti* (Norská dělnická strana), která byla založena roku 1887.³⁸

Z jazykové otázky se během 20. století stala otázka politická. Různé parlamentní strany se přikláněly k jednotlivým variantám podle nálad ve společnosti. Strana *Høyre* podporovala riksmål, ale *Venstre* a radikální Lidová strana upřednostňovaly landsmål, naopak *Arbeiderparti* se po vstupu do Stortingu roku 1903 v jazykové otázce příliš neangažovala. Storting se snažil jednotlivé varianty podporovat, roku 1907 parlament rozhodl, že studenti musí napsat závěrečnou práci i v landsmålu, ten tak získal v norském školství pevné místo.³⁹ Landsmål se dokonce v roce 1902 stal povinným školním předmětem.⁴⁰ Mezi lety 1910–1920 dostala jazyková debata nový charakter, protože sílila tendence prosadit do psaných variant západonorské dialekty, které dosud neměly zastoupení ani v jedné z nich.⁴¹

³⁴ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 147

³⁵ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 147

³⁶ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 148

³⁷ Bull 2019, s. 7

³⁸ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 149

³⁹ Jahr 1994, s. 46

⁴⁰ Torp, Vikør 1993, s. 206

⁴¹ Jahr 1994, s. 49

V roce 1929 byly obě jazykové varianty přejmenovány, z riksmålu se stal bokmål a z landsmålu nynorsk.⁴² Ve 20. letech zažíval nynorsk rozkvět, objevily se i noviny vydávané pouze v nynorsku. Nejvyšší procento jeho uživatelů bylo ve školách v roce 1944, kdy jejich podíl činil 34,1 %.⁴³ V 50. letech se proti nynorsku i snaze o sjednocování variant zvedla vlna odporu. Podíl jeho uživatelů stále klesal, až se v roce 1977 dostal na 16,4 %. Z oficiálních míst byl ale nynorsk podporován, roku 1970 bylo ustanoveno, že minimálně 25 % obsahu na NRK (státní rádio a televize) musí být v nynorsku.⁴⁴

2.2.1 Jazyková situace a reformy do konce druhé světové války

Během 20. století proběhlo několik pravopisných reforem a úprav obou psaných variant, první z nich v roce 1901, ta byla zároveň první oficiální reformou nynorsku.⁴⁵ Hodně se diskutovalo o tom, zda má nynorsk vycházet z tvarů, které by se blížily tvarům používaným Iivarem Aasenem, nebo zda by měl odrážet tzv. jazyk ve vnitrozemí Norska, zejména dialekty ze západního Telemarku.⁴⁶ Komise, která stála za reformou, přišla se dvěma variantami: *Hægstad*⁴⁷ a *midland*, z nich se pak hlavní normou se stala varianta *Haegstad*, která byla blíže tradičním tvarům Iivara Aasena. Nejdůležitějšími změnami bylo upuštění od psaní velkých písmen u substantiv a změna koncovky *-ade* v préteritu sloves na *-a*.⁴⁸

V roce 1907 proběhla další reforma, ta se týkala jen bokmålu. V této reformě se prosazoval princip, že bokmål se měl zformovat podle mluveného jazyka používaného v jihozápadním Norsku.⁴⁹ Reforma se týkala jen bokmålu a zahrnovala morfologické a ortografické změny a prokázala, že tato varianta se od dánštiny výrazně odlišuje.⁵⁰

Už v této době se začaly objevovat názory, že by se obě formy měly k sobě navzájem co nejvíce přiblížit. Zastáncem byl i Moltke Moe, v roce 1898 vypracoval společně se Simonem Wrigtem Hofgaardem a Jacobem Jonathanem Aarsem zprávu, která se ve svém přepracovaném vydání stala základem pro jazykovou reformu v roce 1907.⁵¹

V roce 1912 vyhrála volby strana *Venstre* a začala prosazovat ustanovení pravidel pro obě jazykové formy, jejichž cílem bylo varianty navzájem přiblížit. V roce 1913 vznikla komise, která měla za cíl na sblížení pracovat, dále také, aby bokmål byl méně dánský a

⁴² Pro lepší přehlednost budou v další části kapitoly užívány jen pojmy bokmål a nynorsk

⁴³ Torp, Vikør 1993, s. 207

⁴⁴ Torp, Vikør 1993, s. 208

⁴⁵ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1901

⁴⁶ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1901

⁴⁷ Pojmenovaná po lingvistovi Mariusi Hægstadovi (1850–1927)

⁴⁸ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1901

⁴⁹ Bull 2019, s. 9

⁵⁰ Vikør 2015

⁵¹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 154

nynorsk méně archaický. Roku 1917 přišla komise se závěry, které byly schváleny a staly se základem pro další jazykovou reformu.

Reforma z roku 1917 se týkala obou jazykových variant, zahrnovala povinné a volitelné změny.⁵² Jejím účelem bylo obě varianty navzájem přiblížit s možností jejich úplného splynutí v budoucnu.⁵³ U bokmálu vznikly dvě možnosti pravopisu, jedna konzervativní bez forem z lidového jazyka a druhá poměrně radikální s mnoha formami ze západonorských dialektů. Jednou z významných povinných změn u bokmálu bylo zavedení psaní zdvojeného konsonantu za krátkým vokálem.⁵⁴ Tím se bokmál o něco vzdálil od dánštiny. S touto reformou bylo do abecedy zavedeno písmeno *å*, které bylo zařazeno na její konec. Používalo se v infinitivu místo původního *at*, toto pravidlo platilo pro obě jazykové formy od roku 1938.⁵⁵ Hlavní změnou v nynorsku bylo vynechání písmena *-r-* v určitých tvarech množného čísla u substantiv (např. *båtane* a *bygdene* místo původních *båtarne* a *bygderne*). Dále se u slabých substantiv ženského rodu změnila koncovka *-a* na *-e* (např. *ei vise* nebo *ei gjente*, místo dříve používaných *ei visa* a *ei gjenta*).

Po této reformě probíhalo i ponorštění místních jmen.⁵⁶ V roce 1917 získalo nová jména 188 obcí, v roce 1918 byly zavedeny nové názvy okresů, o něco později se ponoršťovaly i názvy železničních zastávek, pošt a měst. V roce 1924 se Kristiania přejmenovala na Oslo, o rok později Stenkjær na Steinkjer a v roce 1926 byl Fredriskhald přejmenován na Halden. Nová jména byla většinou přijata bez větších problémů, ale u některých případů se objevily i hlasy proti. Diskuse probíhala například ohledně jména města Trondheim, který se v této době jmenoval Trondhjem.⁵⁷ Parlament prosazoval znovu ho pojmenovat Nidaros, podle jiných bylo Trondhjem norské jméno, a proto nebylo nutné ho měnit. Situace se nakonec vyřešila kompromisem, když bylo město v roce 1931 pojmenováno Trondheim.

V roce 1930 vešlo v platnost nařízení, podle kterého musí všechny vládní úřady používat při kontaktu s veřejností obě jazykové varianty.⁵⁸

Další reforma jazyka proběhla v roce 1938 a nově přinesla takzvané hlavní a vedlejší tvary, dříve označované jako povinné a volitelné. Hlavní tvary se používaly v učebnicích a ve školách.⁵⁹ Reforma byla zaměřená zejména na bokmál, který se měl díky ní přiblížit nynorsku. Velkým zastáncem tohoto směru byl Ragnvald Iversen. Ve své knize *Rett, greitt norsk* radil,

⁵² Torp, Vikør 1993, s. 242

⁵³ Vikør 2015

⁵⁴ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1917

⁵⁵ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 157

⁵⁶ Jahr 1994, s. 59

⁵⁷ Jahr 1994, s. 59

⁵⁸ Vikør 2015

⁵⁹ Torp, Vikør 1993, s. 245

jak jazyk užívat, například vyhýbat se konstrukci s genitivem, kdy místo *husets frue* preferoval používat *fruen i huset*.⁶⁰ Jednou ze zavedených změn v nynorsku byla koncovka *-a* u určitého tvaru substantiv ženského rodu a určitého tvaru v množném čísle u neuter.⁶¹ V obou variantách se také zrušilo vložené *r* v určitém tvaru některých substantiv v množném čísle: místo *bøkerne* nebo *bønderne*, se začaly používat tvary *bøkene* a *bøndene*.⁶²

Během této reformy se dostala do bokmálu spousta forem z dialektů a nynorsku a naopak spousta východonorsky znějících forem, připomínajících bokmál, se objevila v nynorsku.⁶³ Mnoho původně volitelných forem bylo v této reformě přeměněno na povinné, například užití ženského rodu v bokmálu.⁶⁴ Nevýhodou nového systému bylo velké množství variant, které bylo poměrně složité a komplexní. Učitelé systému sami mnohdy nerozuměli a měli potíže s výběrem správné a ideální varianty pro děti.⁶⁵ Přesto tento systém vydržel ještě po desetiletí, úplně odstraněn byl v roce 2005 v bokmálu a v roce 2012 v nynorsku.

Odpůrcem reformy z roku 1938 byl například spisovatel Arnulf Øverland. Reformu kritizoval ve své přednášce *Er vort sprog avskaffet?* Nesouhlasil s tím, že reforma se snaží zavést úplně nový jazyk, postavený na mluvené řeči v oblasti Osla. Také se mu nelíbila myšlenka jednotné norštiny.⁶⁶

V roce 1941 provedlo Národní shromáždění (*Nasjonal Samling*) pokus o další reformu v reakci na tu předchozí z roku 1938. Tato reforma se snažila o vybudování pravidel pravopisu podle tzv. lidového jazyka.⁶⁷ Upřednostňovala formy z nynorsku, které měly blíže ke staroseverštině. Po osvobození Norska byla pravidla z této reformy zrušena.⁶⁸

2.2.2 Jazyková politika ve druhé polovině 20. století

V roce 1947 se Arnulf Øverland stal předsedou svazu pro bokmál (*Riksmålsforbundet*). V poválečné době byl bokmál velmi oblíbený a podporovali ho i další spisovatelé, například Sigurd Hoel.⁶⁹

Roku 1952 byla založena jazyková komise (*Norsk språknemnd*), která měla 30 členů, 15 pro každou z psaných variant.⁷⁰ Komise měla za úkol vytvořit novou normu obou variant

⁶⁰ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 164

⁶¹ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1938

⁶² Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1938

⁶³ Vikør 2015

⁶⁴ Bull 2011, s. 434

⁶⁵ Bull 2019, s. 10

⁶⁶ Jahr 1994, s. 75

⁶⁷ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1941

⁶⁸ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1941

⁶⁹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 165

⁷⁰ Torp, Vikør 1993, s. 233

pro učebnice, dále také zodpovídat jazykové otázky, kontrolovat jazyk v učebnicích a spolupracovat s ostatními severskými jazykovými komisemi. Práce na nové normě pro učebnice zabrala 5 let, výsledky byly zveřejněny roku 1959 a staly se základem pro další jazykovou reformu. K výsledkům byl ale velmi kritický *Riksmålsforbundet*.⁷¹ Objevila se i kritika od podporovatelů nynorsku. Problém byl hlavně u učebnic, protože některé z nich vycházely ve dvou variantách, kdy používaly buď radikální, nebo umírněné formy. Norma pro učebnice byla kritizována zejména proto, že by tak vznikly čtyři jazykové varianty místo současných dvou. Velkým problémem po reformě byl také výrazný rozdíl mezi bokmållem v učebnicích a oficiálních dokumentech a tím, který se používal v každodenním životě. Do reformy se promítly tendence ke sblížení obou variant, ty byly výrazné zejména v nynorsku. Důležitou změnou v nynorsku bylo zavedení koncovky *-e* u infinitivu sloves jako hlavní varianty (od reformy v roce 1938 byla tato koncovka jen vedlejší variantou).⁷²

V 60. letech nadále sílil odpor proti bokmálu používanému v učebnicích, který vyústil v demonstrace a veřejné pálení školních učebnic. Do učebnic se totiž dostaly i radikální formy.⁷³ Strana *Arbeiderparti* se snažila situaci zklidnit, proto zřídila komisi, která získala jméno po svém předsedovi Hansi Vogtovi, *Vogt-komiteen*.⁷⁴ Komise měla za úkol sepsat zákony a pravidla a také zhodnotit jazykovou politiku. Její závěry byly zveřejněny roku 1966 a znamenaly nový směr v jazykové politice a zároveň konec pokusů o sjednocení obou jazykových forem. Učebnice v nynorsku byly zrovnoprávněny s těmi psanými bokmållem.

2.2.3 Jazyková politika do konce 20. století

Jazyková komise *Norsk språknemnd* byla v roce 1972 přejmenována na Norskou jazykovou radu (*Norsk språkråd*).⁷⁵ Měla 42 členů, později byl jejich počet zredukován na 38, kdy sekce pro bokmål a nynorsk měly stejný počet členů. Rada podporovala zavádění forem, které by zmírnily odlišnost obou variant, ale nebyl to nový krok k politice sjednocování. Jednou z hlavních priorit bylo posílení pozice nynorsku. V roce 1980 vznikl nový zákon o užití jazyka ve veřejném prostoru.⁷⁶ Jedním ze závěrů rady bylo, že nynorsk byl v oficiální dokumentaci dlouho považován za nižší variantu, to se mělo od této doby změnit.

V roce 1981 proběhla další jazyková reforma, která se odehrávala v úplně jiné situaci než reformy předchozí. Stále ale pokračovala velká úroveň variability mezi konzervativními a

⁷¹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 167

⁷² Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1959

⁷³ Torp, Vikør 1993, s. 227

⁷⁴ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 171

⁷⁵ Torp, Vikør 1993, s. 234

⁷⁶ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 174

radikálními formami v jednotlivých variantách.⁷⁷ Bokmål získal zpět mnoho tradičních tvarů z riksmålu, které byly zrušeny reformou v roce 1938.⁷⁸ V 70. letech byl nynorsk spíše jen jazykem ve školách, v 90. letech byla jeho pozice nejen ukotvena, ale i rozšířena. Díky tomu má dnes tato forma pevnější místo ve společnosti než před druhou světovou válkou.

V 90. letech převládala snaha zrušit rozdíly mezi hlavní a vedlejší formou v obou psaných variantách a snížit tak počet používaných možností. U bokmål se měly začít používat výhradně tvary z normy pro učebnice, u nynorsku ale situace nebyla tak snadná, protože vedlejší formy zde měly pevnější a stabilnější postavení. Jedním z úkolů Jazykové rady tak bylo vytvořit nový pravopis nynorsku bez vedlejších forem.

Roku 2004 byla Norská jazyková rada rozpuštěna a v roce 2005 vznikla nová instituce pojmenovaná Jazyková rada (*Språkrådet*).⁷⁹ Jedna z prvních věcí, kterou rada udělala, bylo vypracování dokumentu *Norsk i hundre!*. Jeho cílem bylo posílit norštinu, aby se používala i v budoucnu a chránit ji před vnějšími vlivy, zejména z angličtiny. Ve stejném roce byla provedena reforma pravopisu bokmål založená na kvantitativním výzkumu obecného použití psaných forem, zároveň byla snížena úroveň volitelnosti při výběru forem.⁸⁰

Podobná reforma nynorsku proběhla v roce 2012, opět s pomocí průzkumů četnosti užívání jednotlivých forem. Jejím cílem bylo, stejně jako u reformy bokmål, zrušení standardu pro učebnice a širokého množství volitelných forem, které mohli žáci ve svých písemných pracích používat.⁸¹

2.2.4 Současná situace

Obě psané varianty jsou nyní považovány za odlišné jazykové formy, které se mají vyvíjet nezávisle na sobě.⁸² Současná oficiální jazyková politika považuje bokmål a nynorsk za oddělené standardní varianty jazyka.

Dnes upravuje používání jazykových forem a jejich formální postavení Jazykový zákon č. 42, jehož nejnovější verze je z roku 2022.⁸³ Cílem zákona je posilovat norštinu jako jazyk a zajišťovat její užívání ve společnosti: „*Føremålet med lova er å styrkje norsk språk, slik at det blir sikra som eit samfunnsberande språk som skal kunne nyttast på alle samfunnsområde og i*

⁷⁷ Vikør 2015

⁷⁸ Jahr 1994, s. 90

⁷⁹ Otnes, Aamotsbakken 2012, s. 175

⁸⁰ Vikør 2015

⁸¹ Vikør, https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_2012

⁸² Bull 2019, s. 14

⁸³ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42>

*alle delar av samfunnslivet i Noreg.*⁸⁴ Jeho ustanovení platí pro stát, okresy i obce. O postavení jazyka říká zákon toto: *„Norsk er det nasjonale hovudspråket i Noreg. Bokmål og nynorsk er likeverdige språk som skal kunne brukast i alle delar av samfunnet. I offentlege organ er bokmål og nynorsk jamstilte skriftspråk.*“⁸⁵ Obě varianty jsou rovnoprávné i v komunikaci s veřejnými institucemi, které jsou povinny dodržovat oficiální pravopis obou jazykových forem. Státní úřady mají povinnost se řídit oficiálním pravopisem obou variant a musí mít své názvy jak v bokmálu, tak v nynorsku: *„Offentlege organ skal følgje den offisielle rettskrivinga for bokmål og nynorsk. Statsorgan skal ha namn på norsk, både på bokmål og nynorsk.*“⁸⁶

Obecní a okresní úřady se mohou samy rozhodnout, zda dají v písemném styku se státními institucemi přednost jedné z variant, nebo budou jazykově neutrální. Státní orgány musí ve svých dokumentech používat minimálně 25 % nynorsku i bokmálu. Okresní a obecní úřady používají v dokumentech variantu, kterou upřednostňují.

Pokud si soukromá právnická osoba vyžádá dokumentaci, která se jí týká, v jedné z variant, musí státní instituce tento požadavek splnit: *„Dersom eit privat rettssubjekt krev at løyve og faste formular som direkte gjeld rettssubjektet, skal vere på anten bokmål eller nynorsk, skal statsorgan oppfylle kravet.*“⁸⁷ Pokud je v dokumentu použit nesprávný spisovný jazyk, může se příjemce odvolat a požadovat jeho opětovné vydání ve správné variantě.

Zákon upravuje i funkci a pravomoci Jazykové rady (*Språkrådet*): *„Språkrådet er statens forvaltningsorgan i språkspørsmål og forvaltar dei offisielle skriftnormalane for bokmål og nynorsk.*“⁸⁸ Je to vládní státní orgán pro jazykové otázky, který také spravuje oficiální psané normy pro bokmål a nynorsk. Poskytuje státním institucím poradenství ohledně pravopisu a názvů státních orgánů a institucí. Dohlíží na to, zda státní orgány dodržují pravidla pro užívání jazykových forem.

⁸⁴ Språklova, § 1

„Účelem zákona je podporovat norský jazyk tak, aby byl chráněn jako jazyk obohacující společnost, který se může užívat ve všech oblastech společenských a společenského života v Norsku.“

⁸⁵ Språklova, § 4

„Norština je v Norsku hlavním národním jazykem. Bokmål a nynorsk jsou rovnocenné jazyky, které se mohou užívat ve všech společenských oblastech. Ve veřejných institucích jsou bokmål a nynorsk rovnoprávné spisovné jazyky.“

⁸⁶ Språklova, § 10

„Veřejné instituce musí dodržovat oficiální pravopis bokmálu a nynorsku. Státní úřady musí mít názvy v norštině, a to jak v bokmálu, tak v nynorsku.“

⁸⁷ Språklova, § 14

„Pokud soukromá právnická osoba požaduje, aby povolení a formuláře, které se jí týkají, byly v bokmálu nebo nynorsku, musí státní orgán tento požadavek splnit.“

⁸⁸ Språklova, § 19

„Jazyková rada je státní správní orgán pro jazykové otázky a spravuje oficiální spisovné normy pro bokmål a nynorsk.“

Jazykový zákon upravuje používání spisovných forem ve školách. V osmém ročníku se žáci sami rozhodnou, kterou spisovnou variantu budou používat jako hlavní, přičemž v posledních dvou ročnících základní školy se žáci musí naučit obě varianty.⁸⁹ Musí být také zajištěn dostatečný počet učebnic v bokmálu i nynorsku, aby se žáci mohli naučit číst obě varianty. O hlavním jazyce celé školy pak rozhoduje obec.

2.2.5 Samnorsk (jednotná norština)

Pojem samnorsk může mít tři významy⁹⁰, a to psanou variantu norštiny, která odkazuje k hypotetické budoucí jednotné formě. Termín samnorsk označuje také proces jazykového plánování a jazykové změny, který měl za cíl obě varianty sjednotit. Dále může zahrnovat ideologii, která prosazuje, že standardizace by měla být založená na dialektech, tedy na lidovém jazyce.

Myšlenky o splynutí obou jazykových variant se objevovaly již na konci 19. století, jako první použil termín samnorsk spisovatel Arne Garborg v roce 1877.⁹¹ Velkým zastáncem tohoto směru byl i Moltke Moe, který o samnorsku pojednával v článku *Nationalitet og kultur*, kde zdůrazňoval, že obě varianty jsou stejně důležité a ani jedna by se neměla opomíjet.⁹² Tento článek je považován za jedno z prvních užití samnorsku ve smyslu hypotetického společného jazyka, ve který se obě varianty v budoucnu vyvinou. V letech 1915 – 1917 získala myšlenka společného jazyka podporu i v parlamentu.⁹³ Johan Gjøstein z *Arbeiderpartiet* se zasazoval o to, aby jazyk, kterým se mluvilo ve městech, získal právní ochranu, protože byl vnímán jako ten, který může být spojnicí mezi oběma variantami.

Po druhé světové válce se od sblížování forem postupně upouští. Většina tradičních argumentů pro sblížování forem již nebyla aktuální. Národní argument už neměl stejný význam, protože válka dodala slovu národní nový význam. Během okupace byl také zničen tradiční význam pojmu nacionalismus.

V 50. letech byla u moci strana *Arbeiderpartiet*, která podporovala politiku jednotného jazyka.⁹⁴ Hlavní argumenty byly ryze praktické a ekonomické: bylo moc drahé a komplikované mít dvě spisovné varianty jazyka. V této době zároveň dosáhl odpor proti samnorsku nejvyšší úrovně. Při jazykovém plánování sjednocení variant byla podceněna síla zvyku a tradic u obyvatel. Mnozí měli pocit, že se jim vláda snaží vzít jejich jazyk násilím. Vlna nevole se

⁸⁹ Språklova, § 22

⁹⁰ Bull 2011, s. 432

⁹¹ Bull 2011, s. 436

⁹² Bull 2011, s. 436

⁹³ Jahr 1994, s. 52

⁹⁴ Jahr 1994, s. 81

zvedala zejména ve městech, velkých i menších, kde měl nejsilnější postavení tradiční bokmål.⁹⁵

Snaha o vytvoření jednotného jazyka nebyla úspěšná a plány na sjednocení obou psaných forem byly postupně opuštěny. Dnes se stále používají obě spisovné varianty, které jsou rovnoprávné a staly se pevnou součástí norské kultury.

⁹⁵ Vikør 2015

3 Knižní trh v Norsku

Knižní trh v Norsku je regulován zákonem č. 64, jehož nejnovější verze platí od roku 2024. Jedním z jeho účelů je přispívat k posílení postavení obou variant norštiny, sámštiny a jazyků národnostních menšin: „*Loven skal også bidra til å styrke skriftkulturen for bokmål, nynorsk, de samiske språkene og de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes.*“⁹⁶ Cílem zákona je podporovat rozsah, rozmanitost a kvalitu literatury vydávané v Norsku a zajistit, aby každý obyvatel k ní měl dobrý přístup: „*Lovens formål er å legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i litteraturen som utgis i Norge, og å sikre at alle i landet har god tilgang til denne litteraturen.*“⁹⁷ Zákon také chrání zájmy autorů, překladatelů, dalších umělců a čtenářů, přispívá k podpoře svobody projevu a kultury. V § 2 knižního zákona najdeme definice základních pojmů knižního průmyslu.

V Norsku je zaveden systém nákupu nových knih, který zajišťuje státem hrazený program spadající pod Kulturní radu Norska. Knihy nakoupené v rámci tohoto programu se distribuují do veřejných knihoven, za rok se tam dostane asi 550–1500 knih.⁹⁸ Celý program má zajistit vydávání nových knih v norštině, přístup veřejnosti ke knihám a výnosy spisovatelům. Tento koncept má původ v 60. letech 20. století a byl tak úspěšný, že čísla vydaných knih stoupala.⁹⁹ Je jasné, že koncept byl stěžejní pro velkou rozmanitost norského knižního trhu.

Norský knižní trh se také vyznačuje pevnými cenami knih, které se určují již při vydání jednotlivých titulů. Podle zákona musí vydavatel stanovit pevnou cenu: „*Utgiveren skal sette en fastpris for salg til sluttkunde for hvert publiseringsformat av en bok.*“¹⁰⁰ Pevná cena platí po dobu dvanácti měsíců od vydání knihy, prodejci z ní mohou slevit maximálně o 12,5 %. Pevné ceny zajišťují, že kniha se dá po celé zemi koupit za stejnou nebo velmi podobnou cenu. Příznivé ceny u knih se také udržují díky tomu, že v Norsku se na ně nevztahuje sazba DPH. Mezi spolky nakladatelů, spisovatelů a překladatelů jsou uzavřeny kolektivní smlouvy, které

⁹⁶ Bokloven, § 1

„Zákon má přispívat k podpoře psané kultury bokmálu, nynorsku, sámských jazyků a jazyků národnostních menšin: kvénštiny a romštiny.“

⁹⁷ Bokloven, § 1

„Účelem zákona je podporovat šíři, rozmanitost a kvalitu literatury vydávané v Norsku a zajistit, aby k ní měli přístup všichni obyvatelé země.“

⁹⁸ <https://norway2019.com/en/literature/literary-system>

⁹⁹ <https://norway2019.com/en/literature/literary-system>

¹⁰⁰ Bokloven, § 5

„Vydavatel musí stanovit pevnou cenu pro prodej koncovému zákazníkovi pro každý formát, ve kterém kniha vyjde.“

zajišťují spravedlivé podmínky pro držitele práv. Všechny knihy, které v Norsku vychází, se zaznamenávají do databáze u společnosti Bokbasen.

V roce 2022 provedla Norská asociace knihkupců výzkum čtenářských návyků v Norsku. V průzkumu 83 % respondentů odpovědělo, že pravidelně čte. Podíl čtenářů v populaci zůstává velký, ale snižuje se počet knih, které přečtou. Oproti předchozím letům se snížil podíl mladých čtenářů. Mezi nimi se rozmohl zejména fenomén BookTok.¹⁰¹ Většina čtenářů četla tištěné knihy v norštině, narůstá také obliba streamovaných audioknih.¹⁰² V posledních letech probíhá v branži rozsáhlá digitalizace ve snaze posílit konkurenceschopnost knih s jinými službami. Podle průzkumu ale čtenáře nejvíce oslovují stále kamenná knihkupectví.

Knihkupectví využívají často formu předplatného, kdy automaticky dostávají nově vydané knihy. Tento koncept má za cíl pomáhat s šířením a dobrou dostupností jednotlivých titulů. Z průzkumu Norské asociace knihkupců vyplynulo, že 87 % knihkupectví má alespoň jedno takové předplatné.¹⁰³ Tato forma objednávání knih zajišťuje, aby byla v knihkupectvích po celé zemi k dispozici široká škála knih z různých literárních žánrů. Spousta titulů z předplatného vychází z doporučení Kulturní rady. Povaha předplatného pomáhá zajišťovat i rovné podmínky jednotlivých nakladatelů a dodavatelů. Tento koncept také upravuje knižní zákon a zdůrazňuje, že musí být koncipován tak, aby v co největší míře přispíval k naplnění účelu zákona: *„Utgivere kan samarbeide om å tilby forhandlere kollektive abonnementsordninger der forhandlerne får rabat når de forplikter seg til å motta et bestemt bokutvalg (litteraturabonnement). Utgiverne skal utforme litteraturabonnementene slik at de i størst mulig grad bidrar til å oppnå lovens formål.“*¹⁰⁴

Na trhu roste podíl knih psaných v norštině, přeložených knih ubývá.¹⁰⁵

3.1.1 Knižní dohoda

Knižní dohoda je spolupráce mezi Asociací norských nakladatelů a Norskou asociací knihkupců. Dohoda pomáhá dostat se do povědomí, jak zavedeným autorům, tak debutantům. Je založená na určení pevné ceny za knihy, která umožňuje rozmanitost vydávaných titulů a

¹⁰¹ Bokhandelforeningen Årsmelding 2022, s. 3

¹⁰² Utviklingstrekk i bokmarkedet, s. 3

¹⁰³ Bokhandelforeningen Årsmelding 2022, s. 23

¹⁰⁴ Bokloven, § 8

„Vydavatelé mohou spolupracovat a nabízet maloobchodům společné předplatné, v jehož rámci maloobchodníci získají slevu za podmínky, kdy se přihlásí k povinnému odběru určitého výběru titulů (literární předplatné). Vydavatelé mají vytvářet předplatné tak, aby co nejvíce odpovídalo a přispívalo k účelu tohoto zákona.“

¹⁰⁵ Utviklingstrekk i bokmarkedet, s. 2

jejich dostupnost pro široké vrstvy obyvatel.¹⁰⁶ Dohoda také umožňuje nakladatelům a knihkupcům investovat do literatury všech žánrů v obou jazykových variantách. Knižní dohoda je možná díky výjimce ze zákona o hospodářské soutěži.¹⁰⁷

3.2 Instituce norského knižního trhu

V této části následuje přehled nejdůležitějších institucí, které na knižním trhu v Norsku působí, včetně popisu jejich činností a úlohy v knižním průmyslu a jejich postoje k jazykovým variantám norštiny a případné připomínky k jazykovému zákonu.

3.2.1 Asociace norských nakladatelů (*Den norske forleggerforening*)

Asociace norských nakladatelů byla založena v roce 1895 a ze začátku působila pod Norskou asociací knihkupců, od ní se osamostatnila v roce 1956. Jejím cílem je zejména podpora norských nakladatelů v kulturní i ekonomické oblasti. Zasaduje se také o udržování a rozvoj norského jazyka a literatury. Mezi hlavní úkoly asociace patří rozvíjení nástrojů literární politiky v Norsku i v zahraničí. Organizace pravidelně provádí statistiky, průzkumy a analýzy v oboru, které poskytují cenné informace nejen jeho členům, ale všem účastníkům knižního odvětví v Norsku. Asociace také spolupracuje a uzavírá dohody s dalšími účastníky knižního průmyslu. Jedním z hlavních cílů asociace je zachování a zlepšování norského systému literární politiky a je také jedním z jejích hlavních přispěvatelů. Snaží se hlavně o to, aby měli čtenáři přístup k širokému spektru norské literatury. Tato snaha zahrnuje především práci na knižní dohodě, osvobození knih od DPH a podporu knižního průmyslu. Na národní i mezinárodní úrovni se asociace angažuje v oblasti témat svobody projevu a autorských práv. Asociace spolupracuje s mezinárodními organizacemi jako je Mezinárodní asociace nakladatelů (*International Publishers Association*) nebo Federace evropských nakladatelů (*Federation of European Publishers*). Spolupracuje také s partnerskými organizacemi v ostatních severských zemích.

Asociace každoročně zpracovává statistiky prodejnosti knih, údaje získává od členských nakladatelství i dalších subjektů na knižním trhu. Provádí průzkumy mezi čtenáři a každoročně vydává o své činnosti zprávy. Jednou z činností asociace je i podpora jejích členů formou poradenství, kurzů a seminářů nebo společné marketingové aktivity. Členem asociace se může stát jakékoliv nakladatelství, které je registrované v Norsku a jako hlavní činnost má

¹⁰⁶ <https://bokhandlerforeningen.no/politikk-og-mening/bokavtalen/bokavtalen-avtaletekst/>

¹⁰⁷ <https://bokhandlerforeningen.no/politikk-og-mening/bokavtalen/>

vydavatelskou činnost. Nakladatelství musí také v roce podání žádosti o členství nebo v předchozím roce mít vydanou alespoň jednu publikaci. V průběhu členství musí nakladatelství vydat alespoň jednu publikaci ročně.

Asociaci řídí představenstvo, které volí valná hromada vždy na jeden rok.

Asociace připomínkovala nový knižní zákon, který podle ní přispěje k rozmanitosti, kvalitě a dostupnosti norské literatury a také k ochraně norského jazyka a kultury.¹⁰⁸ Zákon podle asociace zajišťuje rovné podmínky na trhu. Asociace by uvítala, kdyby se zákon nevztahoval na učebnice, to by mělo zásadní význam pro norský odborný jazyk, protože norské subjekty by tak mohly konkurovat zahraničním účastníkům, kteří na tomto trhu také působí.¹⁰⁹ Norský akademický jazyk se ocitl v posledních letech pod tlakem, protože asi 40 % učebních osnov a literatury pro vysoké školy je v angličtině.¹¹⁰ Učebnice mají na knižním trhu specifickou pozici, protože je pro žáky zajišťují krajské úřady: „*Fylkeskommunen har ansvaret for å halde elevane med nødvendige trykte og digitale læremiddel og digitalt utstyr.*“¹¹¹ Učebnice tedy nespádají do běžného sortimentu knižního trhu a nevztahují se na ně stejná pravidla jako na ostatní knihy při prodeji koncovému zákazníkovi, který knižní zákon upravuje.

Asociace připomínkovala i jazykový zákon. Podle asociace jsou vydavatelé důležitým článkem v přístupu k jazykům, významně přispívají k jejich učení, rozvoji a používání. Jako jednu z menších změn navrhla asociace uzákonit právo na přístup k norštině.¹¹² Takové ustanovení je například v jazykových zákonech Islandu a Švédska. Zároveň by podle asociace toto ustanovení pomohlo k podpoře norštiny zejména v akademické sféře. Podobně by to mohlo mít pozitivní dopad na užívání nynorsku, které není v dnešní době příliš rozšířené. Asociace dále zdůraznila, že veřejné orgány by měly mít jasnější odpovědnost za rozvoj norského odborného jazyka, protože vidí riziko vymizení norštiny z akademického prostředí.¹¹³ Asociace podpořila návrh Jazykové rady na nový paragraf, který by mohl znít: „*Offentlege organ har eit særleg ansvar for å utvikle og bruke norsk terminologi og å gjere norsk terminologi tilgjengeleg på både bokmål og nynorsk på fagområda sine.*“¹¹⁴ Dále je podle asociace potřeba přijmout zvláštní opatření k zajištění rovnosti norských spisovných jazyků na vysokých školách.

¹⁰⁸ Den norske forleggerforening Årsrapport 2022, s. 13

¹⁰⁹ Den norske forleggerforening Årsrapport 2022, s. 14

¹¹⁰ Den norske forleggerforening Årsrapport 2022, s. 16

¹¹¹ Opplæringslova, § 3-1.

„*Krajský úřad je zodpovědný za poskytování potřebných tištěných a digitálních učebních materiálů a digitálního vybavení žákům.*“

¹¹² Forleggerforeningens høringssvar til Språklova, s. 1

¹¹³ Forleggerforeningens høringssvar til Språklova, s. 2

¹¹⁴ Forleggerforeningens høringssvar til Språklova, s. 2

„*Veřejné orgány mají zvláštní odpovědnost za rozvoj a používání norské terminologie a zpřístupnění této terminologie v daném oboru jak v bokmálu, tak nynorsku.*“

Asociace podporuje spolupráci státního a soukromého sektoru, kdy by oba společně přispěly k naplnění cílů jazykové politiky. Asociace také zdůrazňuje důležitost investování do čtení, které je předpokladem pro rozvoj jazyka.¹¹⁵ Živý jazyk je podněcován tím, že má k dispozici řadu publikací, které jsou čtenáři snadno dostupné. V malé jazykové oblasti jako je Norsko, jsou k tomu potřeba dobré podmínky a kvalitní jazyková politika. Asociace se dále domnívá, že Jazyková rada by měla posoudit, zda literární politika dostatečně podporuje cíle jazykové politiky. Mělo by také dojít k přezkumu programů, které by podporovaly vydávání knih v menšinových jazycích, včetně nynorsku.

3.2.2 Norská asociace knihkupců (*Bokhandlerforening*)

Norská asociace knihkupců vznikla roku 1851, dnes sdružuje přibližně 90 % všech norských knihkupců. Ke konci roku 2023 evidovala asociace 473 členů¹¹⁶. Členy asociace jsou jak velké řetězce, tak i malá nezávislá knihkupectví nebo online prodejny knih. Jejím cílem je zajistit optimální politické, ekonomické a kulturní podmínky pro své členy a zachovávat a podporovat literaturu a její úlohu v dnešní společnosti. Dále se snaží o decentralizovanou a širokou síť knihkupectví, která by pokryla celé území Norska a zajistila tak rovný přístup všech obyvatel ke kvalitní literatuře. Podle průzkumů žije asi 88 % populace ve městě, nebo obci, kde je k dispozici alespoň jedno knihkupectví.¹¹⁷ Ta jsou totiž stěžejní pro zprostředkování přístupu ke knihám v norštině. Spolu s Asociací norských nakladatelů pracuje na ustanovení pevných cen knih a tato jejich dohoda má výjimku ze zákona o konkurenci.¹¹⁸ Asociace usiluje o otevřený a aktivní knižní trh, zastává klíčovou pozici při posilování úlohy knihkupectví jako zprostředkovatele kultury a znalostí. Dále provádí a zveřejňuje statistiky a provádí výzkumy a analýzy v oboru. Asociace připomínkovala nový knižní zákon, vyjádřila podporu pevným cenám knih.

Členem asociace se může stát každé norské registrované knihkupectví. Členové musí plnit aktuální kulturní závazky a také uznat sjednanou knižní dohodu a další rámcové kulturní podmínky.

Asociace každoročně uděluje cenu autorovi, který podle knihkupců napsal nejlepší knihu roku. Hlasování se mohou zúčastnit zaměstnanci norských knihkupectví.¹¹⁹

¹¹⁵ Forleggerforeningens innspill til ny språkmelding, s. 1

¹¹⁶ <https://bokhandlerforeningen.no/om-oss-2/vare-medlemmer/>

¹¹⁷ <https://bokhandlerforeningen.no/bransjefakta/antall-bokhandler/>

¹¹⁸ Røhne; Neraal, https://snl.no/Den_norske_Bokhandlerforening

¹¹⁹ Bokhandelforeningen Årsmelding 2022, s. 27

3.2.3 Asociace norských spisovatelů (*Den norske Forfatterforening*)

Asociace norských spisovatelů byla založená v roce 1893, aby se starala o odborné a ekonomické zájmy spisovatelů.¹²⁰ Hlavním účelem asociace je dnes péče a podpora norské literatury a podpora zájmů spisovatelů.¹²¹ Asociace zastupuje zájmy spisovatelů v jednáních s nakladateli, knihkupci a úřady, účastní se také setkání týkajících se distribuce knih do knihoven, knižního zákona, knižního průmyslu, nákupu předplatného a mnoho dalšího, je také aktivní v mezinárodní spolupráci.

Jejími členy jsou převážně autoři krásné literatury. Členem se může stát spisovatel, který vydal alespoň jednu knihu určenou pro dospělé čtenáře.¹²²

V roce 2018 vznikl ještě Svaz spisovatelů, který se snaží být v jednáních i sjednocování spisovatelství obce aktivnější, než je Asociace norských spisovatelů.¹²³

3.2.4 NORLA

NORLA (Centrum pro norskou literaturu v zahraničí) podporuje norskou literaturu v zahraničí a šíří povědomí o ní díky aktivní propagaci a dotacím na překlady. Agentura byla založena roku 1978, dnes je financovaná Ministerstvem kultury.¹²⁴ Od roku 2004 podpořila NORLA překlad více než 8000 knih do více než 73 jazyků.¹²⁵ Agentura zprostředkovává kontakt mezi norskými agenty a nakladateli a zahraničními překladateli, nakladatelstvími a univerzitami. Dále má bohatý program příspěvků na podporu překladů norských knih. Pořádá semináře pro nakladatele v Norsku i zahraničí, a také školení na podporu dovedností překladatelů, kterým poskytuje mentoring a poradenství. Norskou literaturu a svou činnost agentura propaguje také na mezinárodních knižních veletrzích. Každoročně uděluje cenu nejlepšímu překladateli norské literatury.

Podpůrný program agentury má vybízet zahraniční nakladatele k překládání norské literatury, a tedy i šíření povědomí o ní. Za rok 2023 poskytla NORLA podporu na překlady do 51 jazyků, agentura podpořila 546 žádostí o překlad, z nich bylo 440 titulů krásné literatury a 106 titulů populárně naučných.¹²⁶ Norská literatura se nejčastěji překládá do němčiny, dánštiny a švédštiny, v roce 2023 byly poprvé podpořeny překlady do fríštiny, irštiny a thajštiny.¹²⁷

¹²⁰ Haugen, https://snl.no/Den_norske_Forfatterforening

¹²¹ <https://www.forfatterforeningen.no/om-dnf/>

¹²² <https://www.forfatterforeningen.no/om-dnf/>

¹²³ Haugen, <https://snl.no/Forfatterforbundet>

¹²⁴ <https://norla.no/nb/om-norla>

¹²⁵ <https://norla.no/nb/om-norla>

¹²⁶ <https://norla.no/nb/aktuelt/norla/norlas-armelding-for-2023>

¹²⁷ <https://norla.no/nb/aktuelt/norla/norlas-armelding-for-2023>

3.2.5 Kulturní rada (*Kulturrådet*)

Kulturní rada byla založena v roce 1965, je to vládní organizace s působností po celém území Norska. Jejím hlavním cílem je podporovat současné rozmanité umělecké a kulturní projevy a podporovat roli kultury ve společnosti.¹²⁸ Rada se také stará o rozmanitost současného uměleckého a kulturního projevu: „*Norsk kulturråd har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og å bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig.*“¹²⁹ Rada také poskytuje státní podporu umění a kultuře po celé zemi, podílí se na jejich rozvoji a funguje jako poradenský orgán státu v kulturní oblasti. Vytváří seznamy doporučené literatury, kterou si pak knihkupectví objednávají přes systém předplatného. Talentovaní autoři, kteří si ještě nezvládnou vydělat prodejem knih, mohou získat od Kulturní rady stipendium.

3.2.6 Bokbasen

Bokbasen je počítačová společnost, která vytváří digitální produkty pro knižní průmysl. Vznikla kolem roku 1984 pod distribuční společností Forlagssentralen AS, od roku 2007 působí samostatně.¹³⁰ Bokbasen spravuje databázi a přehledy vydaných knih a systém pro vyhledávání a objednávání knih od všech norských nakladatelů. Dále také distribuuje elektronické knihy a licence a poskytuje přehled statistik a analýzy pro knižní trh.¹³¹

¹²⁸ <https://www.kulturdirektoratet.no/om-Kulturdirektoratet>

¹²⁹ Kulturrådsloven, § 1

„*Norská kulturní rada má za cíl podněcovat rozmanitost současného uměleckého a kulturního projevu a přispívat k vytváření, uchování, dokumentaci a zpřístupňování umění a kultury co největšímu počtu lidí.*“

¹³⁰ Røhne; Neraal, <https://snl.no/Bokbasen>

¹³¹ <https://www.bokbasen.no/bokbransjen>

4 Vyhodnocení situace na norském knižním trhu

V této kapitole budu pracovat hlavně s údaji o počtu vydaných knih v jednotlivých variantách norštiny, získané údaje pokrývají období 2017–2022. Zvolila jsem toto časové období, aby bylo vidět, jak se situace vyvíjela alespoň několik posledních let. Zkoumané období je ukončené rokem 2022, protože pro loňský rok některé statistiky a údaje ještě nejsou dostupné. Dále rozeberu informace získané z dotazníků, který jsem rozesílala norským nakladatelům. Na konci kapitoly pak následuje shrnutí a vyhodnocení situace na knižním trhu v Norsku.

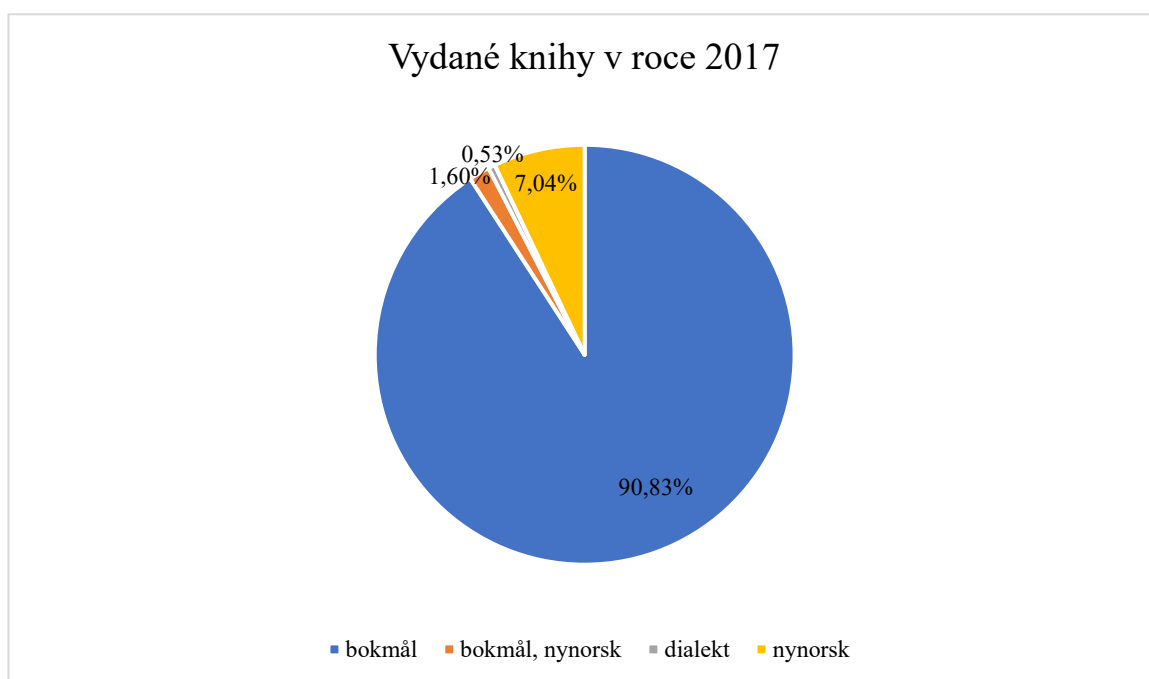
4.1 Přehled vydaných knih v letech 2017–2022

V následujících tabulkách jsou údaje o vydaných knihách v Norsku v letech 2017–2022. Každá tabulka představuje jeden rok, údaje jsou rozděleny podle použité jazykové varianty a podle kategorie, do které knihy spadají. Každá tabulka také pro lepší přehlednost obsahuje celkový počet nově vydaných knih za rok a celkový počet za každou jazykovou variantu. Údaje se týkají pouze beletrie a to jak původní norské, tak překladové, zahrnuté jsou knihy pro děti i dospělé. Data pro jednotlivé roky poskytla společnost Bokbasen, která spravuje databázi vydávaných knih v Norsku stejně jako další statistiky týkající se norského knižního trhu. Za každou tabulkou následuje graf pro lepší přehlednost poměru četnosti bokmálu a nynorsku v daném roce.

4.1.1 Rok 2017

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2017	608	420	380	468	1876
bokmål	502	405	344	453	1704
bokmål, nynorsk	27	1	2		30
dialekt	10				10
nynorsk	69	14	34	15	132

Tabulka č. 1: vydané knihy za rok 2017

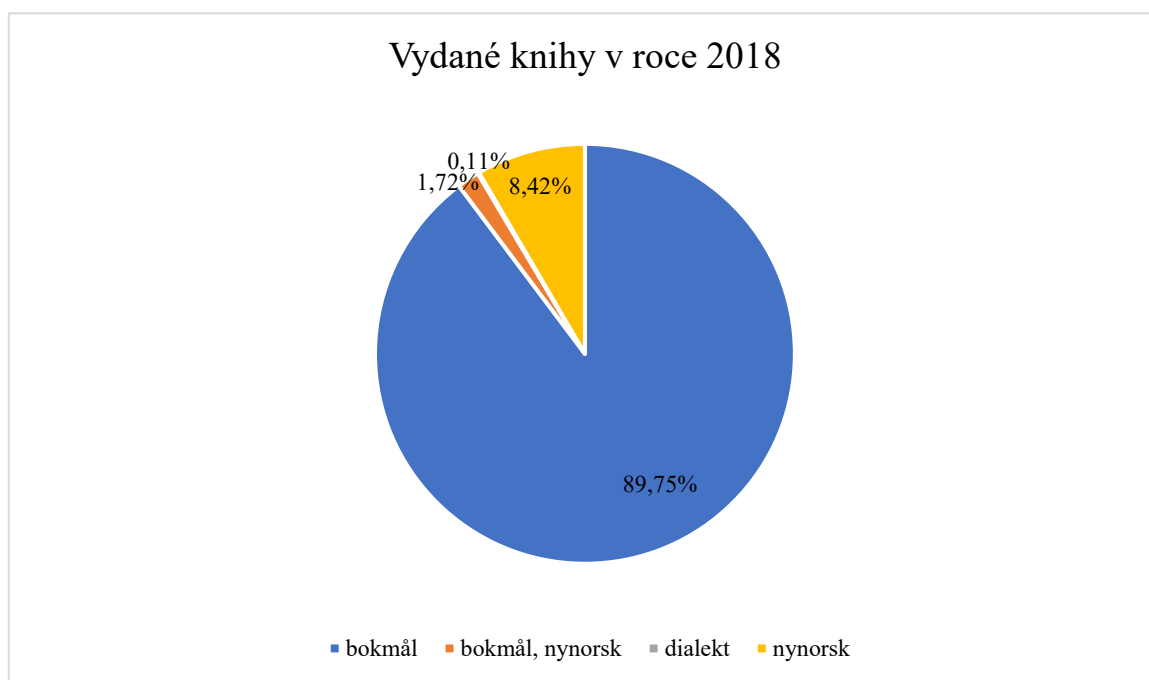

Graf č. 1: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2017

4.1.2 Rok 2018

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2018	631	362	318	494	1805
bokmål	522	347	275	476	1620
bokmål, nynorsk	27		4		31
dialekt	1		1		2
nynorsk	81	15	38	18	152

Tabulka č. 2: vydané knihy za rok 2018

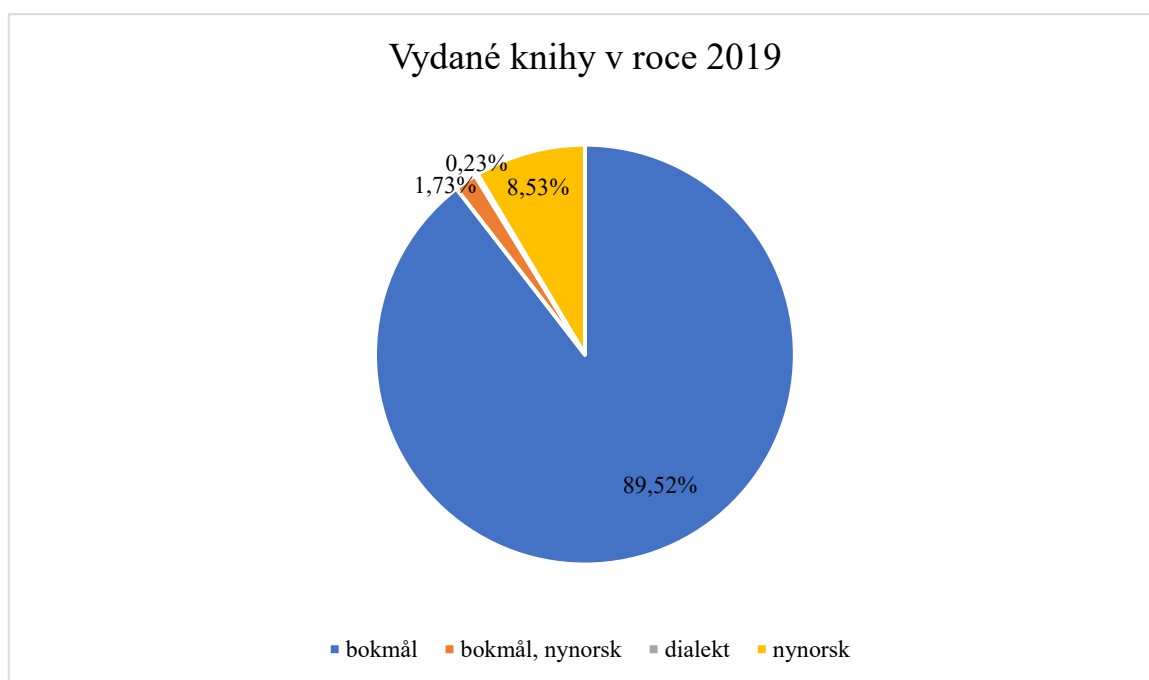

Graf č. 2: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2018

4.1.3 Rok 2019

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2019	642	381	338	375	1736
bokmål	529	366	298	361	1554
bokmål, nynorsk	24		6		30
dialekt	4				4
nynorsk	85	15	34	14	148

Tabulka č. 3: vydané knihy za rok 2019

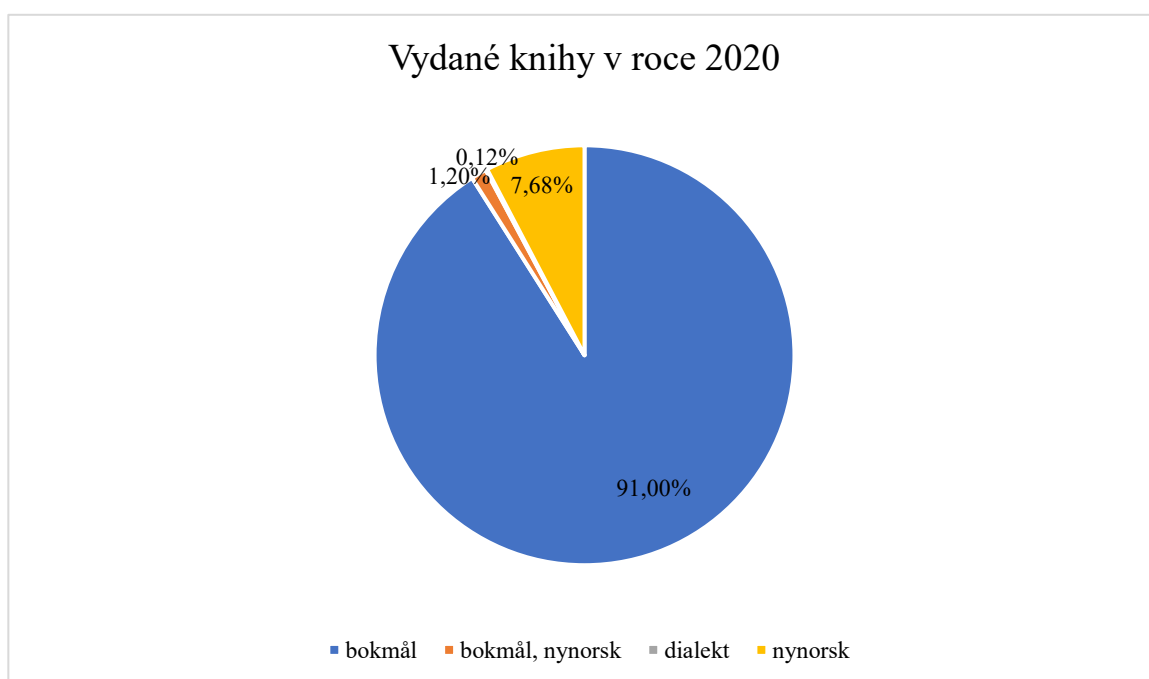

Graf č. 3: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2019

4.1.4 Rok 2020

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2020	640	379	315	332	1666
bokmål	548	361	276	331	1516
bokmål, nynorsk	20				20
dialekt	2				2
nynorsk	70	18	39	1	128

Tabulka č. 4: vydané knihy za rok 2020

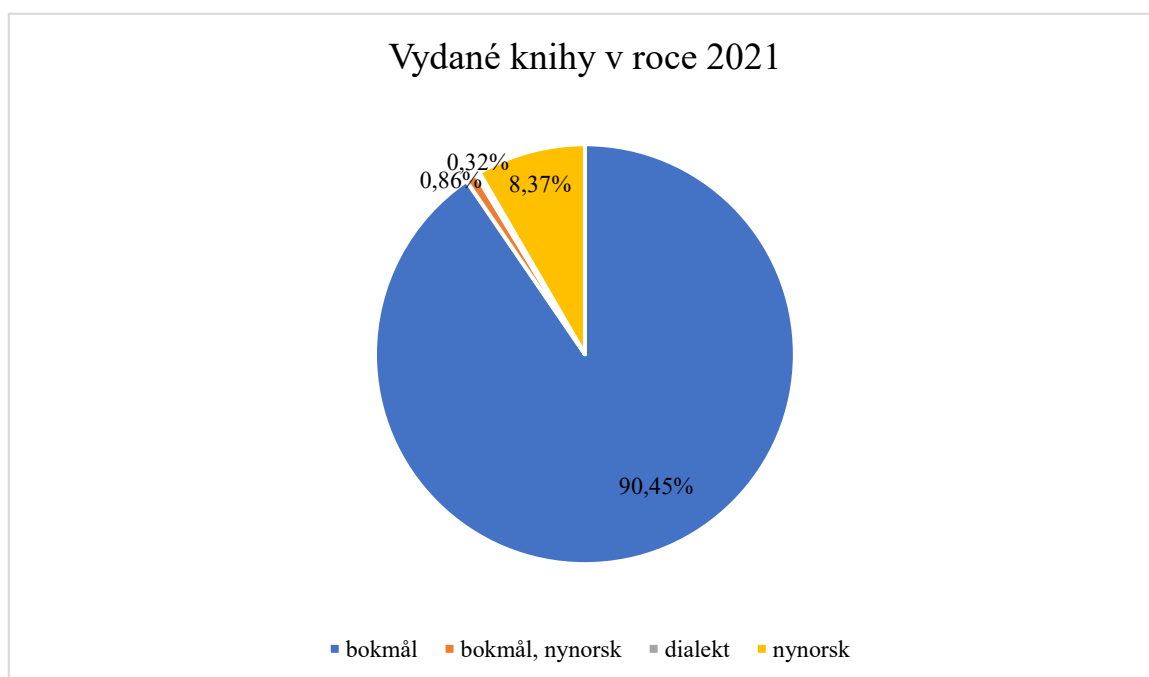

Graf č. 4: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2020

4.1.5 Rok 2021

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2021	759	394	362	348	1863
bokmål	633	381	324	347	1685
bokmål, nynorsk	12		4		16
dialekt	6				6
nynorsk	108	13	34	1	156

Tabulka č. 5: vydané knihy za rok 2021

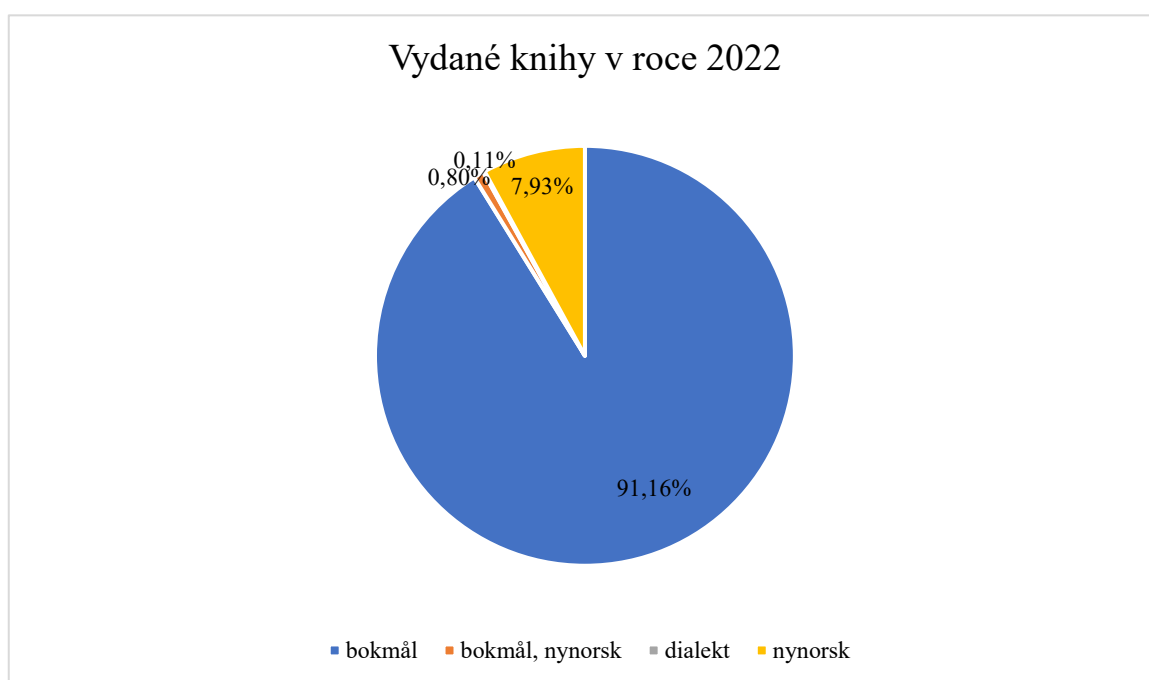

Graf č. 5: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2021

4.1.6 Rok 2022

Rok, jazyk	Norská literatura pro dospělé	Překladová literatura pro dospělé	Norská literatura pro děti a mladistvé	Překladová literatura pro děti a mladistvé	Celkem
2022	686	394	324	350	1754
bokmål	590	378	286	345	1599
bokmål, nynorsk	13		1		14
dialekt	2				2
nynorsk	81	16	37	5	139

Tabulka č. 6: vydané knihy za rok 2022

Graf č. 6: grafické znázornění zastoupení jednotlivých variant za rok 2022

Z údajů o vydaných knihách vyplývá, že podíl knih v nynorsku se v posledních letech drží na podobné úrovni. Nejnižší podíl knih v menšinové variantě ve sledovaných letech byl v roce 2017, kdy dosáhl něco přes 8 %, nejvyšší byl v roce 2019, kdy knihy v nynorsku tvořily přes 9 % podílu ze všech vydaných knih (po započítání knih vydaných dvojjazyčně, tedy v bokmálu i nynorsku). Podíl nynorsku v knihách se za sledované roky drží kolem 9 % z celkového počtu vydaných knih. Nejvíce knih celkově vyšlo v roce 2021, kdy zároveň vyšlo nejvíce knih čistě v nynorsku, a to 156. Nejvyšší celkový počet vydaných knih v nynorsku (pokud započítáme i dvojjazyčné knihy, tedy všechny, kde se nynorsk vyskytl), byl v roce 2018, a to 183.

V letech 2017–2022 se tedy podíl knih v nynorsku držel po celou dobu na velmi podobné úrovni jen s malými odchylkami. I v letech po covidové pandemii se podíl nynorsku drží na podobné úrovni jako před pandemií. V prvním roce po pandemii, tedy 2021, vyšlo nejvíce knih v nynorsku, v tomto roce také vyšlo celkově nejvíce knih. Může to být důsledek omezení činností kvůli covidu v roce 2020, kdy muselo být vydání některých knih posunuto, což se pak projevilo v roce následujícím. Z údajů se dá vyvodit, že podíl knih v nynorsku v posledních letech výrazně neklesá a udržuje si konstantní úroveň.

Situace na knižním trhu oficiálně odráží jazykovou politiku státu, ani jedna z psaných variant není upozaďována, autoři a překladatelé si sami určují, v jakém jazyce kniha vyjde. Je ale důležité věnovat podpoře nynorsku náležitou péči, aby nehrozilo, že časem vymizí a přestane být pro uživatele atraktivní. Z údajů o vydaných knihách vyplývá, že v posledních letech se podíl knih vydaných v nynorsku pohybuje kolem 9 %. Přesná statistika počtu uživatelů nynorsku neexistuje, jejich počet se odhaduje kolem 10–15 % populace.¹³² Z údajů tak vyplývá, že jazyková situace na knižním trhu odpovídá obecné jazykové situaci v zemi. Poměr vydaných knih a poměr uživatelů nynorsku v populaci je velmi podobný. Počet vydávaných knih v nynorsku úzce souvisí s počtem jeho uživatelů, nelze očekávat, že bude vycházet podstatně více knih v minoritní variantě, pokud výrazně nestoupne počet jejích uživatelů.

4.2 Dotazník pro nakladatele

V rámci průzkumu situace na norském knižním trhu a toho, jak funguje rozhodování se pro jazykovou variantu u vydávaných titulů, jsem rozeslala norským nakladatelům dotazník. Zahrnula jsem největší nakladatelství, dále jsem nakladatelství vybírala podle toho, ve které části Norska se nachází, aby byly do průzkumu zahrnuty i oblasti, kde je hlavní užívanou variantou nynorsk.

¹³² Vikør, <https://snl.no/nynorsk>

Dotazník obsahoval tyto otázky:

1. Hvor mange bøker publiserer dere omtrent hvert år?¹³³
2. Publiserer dere bøker i både bokmål og nynorsk?¹³⁴
3. Hvis ja, hvor mange bøker publiserer dere i nynorsk hvert år?¹³⁵
4. Hvordan bestemmer dere hvilken form blir boka publisert i?¹³⁶
5. Har dere noen regler til å bestemme hvilken form blir boka publisert i?¹³⁷
6. Hvis ja, hvilke regler har dere?¹³⁸
7. Hvordan blir bokas skriftspråk bestemt ved oversatt litteratur?¹³⁹

Návratnost dotazníku byla velmi nízká, z 15 odeslaných dotazníků se jich vrátilo jen pět. Velcí nakladatelé bohužel buď neodpověděli, nebo neměli k dispozici požadované údaje. Odpovědi se vrátily od menších nakladatelů, konkrétně od Pelikanen Forlag, které sídlí ve Stavangeru, Orkana Forlag ze Stamsundu na Lofotech, Selja Forlag z Førde, Skald Forlag se sídlem v Leikangeru a od Kapabel Forlag z Bergenu. Nakladatelé, od kterých se odpovědi vrátily, vydávají průměrně 15 knih ročně, největší nakladatelství je Orkana Forlag, které vydává až 30 knih ročně, z toho ale pouze jednu v nynorsku. Naopak Selja Forlag vydává knihy pouze v nynorsku, v bokmálu jen velmi výjimečně, například když na tom autor trvá. Jinak se všichni nakladatelé shodli v tom, že o jazykové variantě knihy rozhoduje spisovatel, případně překladatel.

Z vrácených odpovědí lze vysledovat, že větší podíl vydaných knih v nynorsku se vyskytuje u nakladatelství, která se nacházejí v západní části Norska, kde ve většině okresů převládá jako hlavní varianta nynorsk. Není to ale úplně pravidlem, protože například nakladatelství Pelikanen, které sídlí ve Stavangeru, vydává ročně z celkových dvanácti jen asi dvě knihy v nynorsku. Vzhledem k nízké návratnosti dotazníků nelze vysledovat trendy v chování nakladatelů, ani vyvodit jasné závěry. Odpovědi nakladatelů se ale shodují v tom, že o jazykové variantě, ve které se kniha vydá, rozhoduje autor, případně překladatel, nakladatelství samo do této problematiky nezasahuje. Lze předpokládat, že je to obecná praxe u všech norských nakladatelství.

¹³³ Kolik knih ročně přibližně publikujete?

¹³⁴ Vydáváte knihy jak v bokmálu, tak v nynorsku?

¹³⁵ Pokud ano, kolik knih ročně vydáváte v nynorsku?

¹³⁶ Podle čeho rozhodujete, ve které variantě kniha vyjde?

¹³⁷ Máte nějaká pravidla na to, ve které variantě kniha vyjde?

¹³⁸ Pokud ano, jaká?

¹³⁹ Jak rozhodujete o jazykové variantě u překladové literatury?

4.3 Jazyková situace v Norsku a její odraz na knižním trhu

Oficiální jazyková politika v Norsku považuje obě jazykové varianty za rovnocenné, takto je situace ukotvena i v jazykovém zákoně (viz kapitola Jazyková situace v Norsku). Úřad vlády ve svém dokumentu k návrhu jazykového zákona¹⁴⁰ uvádí, že nynorsk je potřeba aktivně podporovat a vytvářet prostředí, kde je možné ho užívat. Tak by měla situace vypadat ideálně ve všech oblastech společenského života, jen tak může být tato varianta pro uživatele atraktivní.¹⁴¹ Minoritní jazyk ve vícejazyčné společnosti má totiž vždy obtížnější pozici, často bývá vnímán jako složitější a hůře přístupný než jazyk většinový, někdy může být vnímán i jako nemoderní. V Norsku se také často objevuje fenomén, kdy uživatel nynorsku nakonec přejde k užívání bokmálu, který někteří obyvatelé považují za přístupnější.

Jazykovou politiku v Norsku určuje parlament, její cíle pomáhá splňovat Jazyková rada, která se stará o norský jazyk, spisovné varianty norštiny a jejich pravidla. Jednou z hlavních činností rady je zodpovídání dotazů ohledně jazykových otázek. Rada spadá pod Ministerstvo kultury, ale má vlastní řídicí orgány.¹⁴² Dalším z úkolů rady je podporovat norštinu tak, aby byla plnohodnotným jazykem a používala se ve všech společenských oblastech. To odpovídá i hlavnímu cíli norské jazykové politiky, kterým je podpora norštiny jako národního jazyka, ke kterému musí mít všichni obyvatelé země snadný přístup.¹⁴³ To platí zejména pro komunikaci s úřady a dalšími státními orgány, kterou upravuje Jazykový zákon v §§ 14 a 15. Stává se ale, že úřady tato ustanovení porušují. Ve své výroční zprávě rada popisuje toto porušování včetně evidence jeho nahlášení. V roce 2023 obdržela rada celkem 175 stížností týkajících se porušení §§ 14 a 15 Jazykového zákona.¹⁴⁴ Za stejné období eviduje také 24 stížností od studentů na porušení možnosti psát zkoušky ve vybrané jazykové variantě. Jazyková rada ale není správním orgánem, který tyto stížnosti řeší, tudíž se k ní nedostanou všechna hlášení, reálná čísla porušení výše uvedených ustanovení tak mohou být vyšší. Na druhou stranu se ale zvyšuje podíl nynorsku v dokumentech vydaných Parlamentem, podle údajů Jazykové rady se jeho podíl v roce 2023 zvýšil na 30 % (v roce 2021 to bylo 17 %).¹⁴⁵ Je to zároveň nejvyšší podíl nynorsku od roku 1994, kdy se tato čísla začala sledovat.

Hlavním cílem politiky pro knižní trh v Norsku je kvalita, rozmanitost a přístupnost literatury. Stěžejní tedy není vydávat pouze bestsellery, ale čtenáři by měli mít možnost vybrat

¹⁴⁰ <https://www.regjeringen.no/contentassets/92c0cb2b20ba4d2aac3c397c54046741/nn-no/pdfs/prp201920200108000ddpdfs.pdf>

¹⁴¹ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 17

¹⁴² Språkrådets Årsrapport 2023, s. 11

¹⁴³ Språkrådets Årsrapport 2023, s. 93

¹⁴⁴ Språkrådets Årsrapport 2023, s. 17

¹⁴⁵ Språkrådets Årsrapport 2023, s. 65

si z různých žánrů a knih různých autorů.¹⁴⁶ Norsko je malá jazyková oblast, vzhledem k její velikosti zde vychází hodně knih, což je pro jazyk vždy dobře, zůstává tak v užívání a uchovává se i do budoucna. Dnes je většina malých jazyků ohrožena rozpínáním angličtiny, je tedy potřeba podporovat knižní produkci, a to zejména v nynorsku. Na dobré situaci knižního trhu mají podíl stipendia pro spisovatele, povinné nákupy výtisků pro knihovny a systém předplatného pro knihkupce.¹⁴⁷ Podíl na tom, že celý systém funguje, mají všichni účastníci knižního trhu jako jsou spisovatelé, nakladatelé, knihkupci, knihovny, distributoři a další. Podle oficiální politiky pro knižní trh je nutné, aby byl pro čtenáře dostupný široký výběr literatury, který je ve všech částech země k dispozici za stejné ceny.¹⁴⁸ Důležité také je, aby obě varianty měly v počtu vydávaných knih dostatečný poměr, jinak mohou vznikat jazykové bariéry. Z údajů zmíněných výše v této kapitole je vidět, že podíl nynorsku se v posledních letech drží na přibližně stejné úrovni. Složitější situace ale nastává u dětských knih, kterých v nynorsku moc nevychází. Děti, jejichž hlavní psanou variantou je nynorsk, tak mají mnohem menší knižní nabídku, což může v budoucnu vést k tomu, že budou méně číst nebo postupně přecházet k variantě bokmål. Čtenářství je v Norsku stále na velmi vysoké úrovni, i když celková čísla ukazují, že lidé v posledních letech obecně méně čtou, a tato čísla se mohou ještě snižovat, pokud budou méně číst i děti.

Složitá je také situace nynorsku v učebnicích. Ty musejí být dostupné v obou jazykových variantách, a to ve stejnou dobu a za stejnou cenu.¹⁴⁹ Odpovědnost za tuto dostupnost učebnic mají kraje a okresy. V posledních letech se používá stále více digitálních učebních materiálů a aplikací, které ale nepodléhají povinnosti paralelity, tedy, že musí být dostupné jak v bokmálu, tak v nynorsku. Podle výzkumu instituce Noregs Mållag, který proběhl v roce 2018 ve čtyřech školách v různých okresech, bylo z celkových 104 aplikací, které se zkoumaly, jen 15 dostupných také v nynorsku.¹⁵⁰ V dalších letech bude potřeba tuto situaci zlepšit, jinak bude nynorsk čelit úpadku i v této oblasti. Používá digitálních materiálů a aplikací ve výuce bude v budoucnu spíše stoupat a pokud tyto materiály nebudou dostupné v nynorsku, může to znamenat, že počet jeho uživatelů bude klesat.

¹⁴⁶ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 34

¹⁴⁷ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 34

¹⁴⁸ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 35

¹⁴⁹ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 56

¹⁵⁰ Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), s. 56

5 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala zkoumáním vztahu mezi jazykovou situací v Norsku a místním knižním trhem. Existence dvou spisovných variant norštiny, bokmálu a nynorsku, je z pohledu knižního trhu velmi zajímavá a ve své bakalářské práci jsem sledovala zejména to, jak se tento fenomén na norském knižním trhu projevuje. V této kapitole následuje obecné shrnutí k tematice a závěry, které z informací z předcházejících kapitol vyplývají.

V kapitole Jazyková situace v Norsku, která slouží jako historický úvod do tématu, bylo zmíněno, jak v Norsku vznikly dvě spisovné varianty norštiny. Původ tohoto fenoménu spadá do 19. století, kdy se prosadily dva rozhodující proudy ohledně toho, jak by měla psaná norština vypadat. Jazyková dualita má tedy v Norsku dlouhou tradici a obě varianty jsou ve společnosti i kultuře pevně zakořeněné. Samozřejmě v minulosti probíhaly i pokusy o sjednocení obou psaných variant, které se soustředily zejména do 50. let minulého století. Snaha o sblížení ale narazila na odpor uživatelů jak nynorsku, tak bokmálu, a nakonec skončila neúspěchem. Jazyková situace v Norsku tak zůstává víceméně stejná a v souladu s tradicí uchovává jak bokmál, tak nynorsk. Dnes je udržení obou variant v užívání jedním z hlavních témat oficiální jazykové politiky. Je to vnímáno jako projev demokracie, kdy by všichni obyvatelé země měli mít k oběma variantám rovný přístup a možnost si jednu z nich vybrat. Pokud si vyberou menšinovou variantu nynorsk, neměli by k ní mít obtížnější přístup v žádném aspektu společenského života, tedy ani co se týká knižní nabídky.

V Norsku je dnes oficiální jazyková politika upravena Jazykovým zákonem, který platí od roku 2022 a obě jazykové varianty označuje jako rovnoprávné. Zákon se vztahuje zejména na orgány veřejné správy, které musí mít oficiální názvy v bokmálu i nynorsku a také v komunikaci s občany dodržovat tu jazykovou variantu, kterou si občan pro komunikaci vybere. Jak bylo zmíněno v kapitole Vyhodnocení situace na norském knižním trhu, stává se, že úřady tuto povinnost nedodržují vždy (část stížností eviduje Jazyková rada, skutečný počet porušení těchto ustanovení ale může být vyšší, viz předchozí kapitola). Před schválením Jazykového zákona k němu vyjádřila připomínky spousta různých institucí. Stěžejní byly připomínky zejména Jazykové rady, která navrhovala, aby se zavedly jasnější důsledky pro státní úřady, pokud nedodrží povinnou kvótu nynorsku ve svých dokumentech, nebo tazatelé odpoví v jiné jazykové variantě, než kterou si zvolil.¹⁵¹ Tato připomínka nakonec do zákona neprošla. Rada dále upozorňovala, že v návrhu zákona nebylo jasně řečeno, že nejméně používanou variantou, která vyžaduje zvláštní podporu, je nynorsk. Toto ustanovení se do

¹⁵¹ Svar på høyring om forslag til ny, heilskapleg språklov, s. 2

konečné podoby zákona dostalo: „*Ansvaret etter andre ledd bokstav a omfattar eit særlig ansvar for å fremje nynorsk som det minst bruka norske skriftspråket.*“¹⁵² Jazyková rada toto ustanovení považovala za důležité proto, aby bylo jasné, která varianta se tou menšinou myslí, v některých regionech je totiž minoritní užívanou variantou bokmål, který jako většinová varianta v celé zemi zvláštní ochranu nepotřebuje.¹⁵³

Některé z institucí, které připomínkovaly návrh Jazykového zákona, působí na knižním trhu, např. **Asociace norských nakladatelů** nebo **Asociace překladatelů**. Jejich připomínky se často týkaly toho, že je potřeba zákonně zajistit přístup k nynorsku, jehož užívání není mezi populací příliš rozšířené.

Obecně lze říct, že norský knižní trh je dynamický a prosperující, s vysokou úrovní čtenářství a silnou podporou domácí literatury. Díky pevným cenám a programu předplatného mají obyvatelé země přístup k širokému výběru literatury za stejnou cenu po celém území Norska. To je důležitým prvkem pro podporu a udržování obou psaných variant a jejich uchování do budoucna. Knižní trh se řídí zákonem, jehož nejnovější verze platí od roku 2024. Ten má za úkol přispívat k podpoře psané kultury všech jazyků v Norsku, zároveň má podporovat rozmanitost a kvalitu norské literatury a zajistit, aby k ní měli přístup všichni obyvatelé země (viz kapitola Knižní trh v Norsku). K tomu slouží také systém předplatného, které využívají knihkupci napříč Norskem a zajišťují tak přísun nově vydávaných knih do různých oblastí země. Tituly do seznamů pro předplatné, které má různé kategorie, doporučuje **Kulturní rada**. Podle průzkumu **Norské asociace knihkupců** má nějakou formu předplatného 87 % knihkupectví (viz kapitola Knižní trh v Norsku). K dobré situaci na knižním trhu přispívá i knižní dohoda mezi **Norskou asociací knihkupců** a **Asociací norských nakladatelů**, která je založená na dohodě o pevných cenách vydávaných knih. Ty jsou tak pro obyvatele dostupné za stejné ceny po celém Norsku, dohoda tak pomáhá šíření literatury mezi čtenáře.

Z analýzy dostupných dat o vydaných knihách v letech 2017–2022 vyplývá, že se podíl knih v nynorsku ve zkoumaném období drží kolem 9 %. Pokud posuzujeme knihy obsahující pouze nynorsk, jejich podíl se v daných letech drží kolem 8 % (detailnější rozbor analýzy údajů viz kapitola Vyhodnocení situace na norském knižním trhu). Dobré by ale bylo podporovat vydávání dětských knih v nynorsku, těch vychází velmi málo. O podporu, aby těchto knih

¹⁵² Språklova, § 1

„*Ansvar etter andre ledd bokstav a omfattar eit særlig ansvar for å fremje nynorsk som det minst bruka norske skriftspråket.*“

¹⁵³ Svar på høyring om forslag til ny, heilskapleg språklav, s. 7, 15

vycházelo víc, se stará **Kulturní rada**.¹⁵⁴ Ze statistik¹⁵⁵ vyplývá, že stále méně dětí si vybírá nynorsk jako svůj hlavní jazyk. V roce 2001 si nynorsk jako hlavní jazyk vybralo 14,8 % žáků základních škol, v roce 2011 to bylo 12,8 % a v roce 2021 už jen 11,6 %. Tento klesající trend může být do budoucna problémem, který může způsobit, že uživatelů nynorsku bude postupně ubývat.

Pokud se podíváme na údaje za jednotlivé kategorie knih, tak jsou vidět rozdíly hlavně mezi původní norskou a překladovou literaturou, a to v obou zkoumaných kategoriích, tedy v literatuře pro dospělé i literatuře pro děti a mladistvé. Knihy v nynorsku u překladové literatury v obou kategoriích tvoří jen velmi malou část vydaných knih. V kategorii původní norské literatury pro dospělé se poměr titulů v nynorsku ve zkoumaných letech drží v rozmezí od 10,94 % do 14,23 %. Tato čísla odpovídají i přibližnému zastoupení uživatelů této varianty v populaci. Naopak v kategorii překladové literatury pro dospělé nepřesáhl poměr knih v nynorsku 5 %, jejich podíl v letech 2017–2022 byl od 3,3 % do 4,75 %. V překladové literatuře je tak podíl knih v menšinové variantě výrazně nižší než u původní norské literatury. Stejný trend lze vysledovat i v kategorii knih pro děti a mladistvé, knihy v nynorsku u norské dětské literatury tvoří podíl od 8,95 % do 12,38 %. Čísla jsou u dětské literatury nižší než u literatury pro dospělé, i tak se ale blíží k poměru uživatelů nynorsku v populaci. Velmi malý podíl knih v nynorsku se vyskytuje u překladové literatury pro děti a mladistvé. V letech 2017–2019 se drží konstantně přes 3 % (konkrétně od 3,2 % do 3,73 %). Ovšem od roku 2020 je vidět výrazný pokles vydaných překladových titulů pro děti a mladistvé v nynorsku, kdy v letech 2020 a 2021 netvoří tyto knihy ani 1 % z vydaných knih dětské literatury. V obou zmíněných letech byla do nynorsku přeložena pouze jedna kniha. Malý nárůst nastal v roce následujícím (2022), kdy bylo do nynorsku přeloženo pět knih, které tvořily podíl 1,43 %. Čísla u překladových knih pro děti jsou v posledních letech velmi nízká, údaje z roku 2022 ukazují nepatrný nárůst, který snad bude v příštích letech pokračovat. Z dat vyplývá, že u nynorsku je větší zastoupení spisovatelů než překladatelů, kteří by tuto variantu užívali. Rozdíly jsou patrné zejména u dětské literatury. Do budoucna by tedy bylo potřeba podporovat překlady knih do nynorsku, zejména těch dětských. Jak již bylo řečeno výše, je potřeba, aby i děti měly přístup k dostatku kvalitní literatury v nynorsku, díky tomu pak roste pravděpodobnost, že si nynorsk později vyberou jako svůj hlavní jazyk. Z údajů statistického úřadu víme, že podíl žáků, kteří si vybírají nynorsk jako svůj hlavní jazyk v posledních letech klesá.

¹⁵⁴ Mål og mening, s. 146

¹⁵⁵ <https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/statistikk/elevar-i-grunnskolen/artikler/1-av-10-har-nynorsk-som-hovudmal-i-skolen>. [cit. 2024-07-12].

V dokumentech o strategii oficiální jazykové politiky se zdůrazňuje potřeba podporovat vydávání knih v nynorsku.¹⁵⁶ Cílovou skupinou takových titulů totiž nejsou jen aktivní uživatelé nynorsku, ale i uživatelé bokmálu, protože všichni Norové se ve škole učí obě psané varianty. Knihy v nynorsku tak nevycházejí pouze pro přibližně 10 % populace. Ze shrnutí zpracovaných údajů vyplývá, že knižní trh blízce koresponduje s jazykovou situací v zemi. Zastoupení knih v nynorsku se ve zkoumaných letech 2017–2022 drží na stabilní úrovni a přibližně odpovídá i podílu uživatelů nynorsku v norské populaci, který se odhaduje mezi 10 a 15 %.

Pro účely této bakalářské práce se zkoumané údaje sice týkaly pouze beletrie, ale je dobré zmínit i úpadek norského odborného jazyka, ke kterému dochází zejména v akademickém prostředí. K této problematice se ve svých připomínkách k Jazykovému zákonu vyjádřil například **Spolek překladatelů**, který ve svém dokumentu potřebu chránit norský odborný jazyk silně zdůrazňoval. Spolku se nelíbilo zejména to, že v roce 2002 ze zákona zmizelo ustanovení, že běžným vyučovacím jazykem na univerzitách je norština.¹⁵⁷ Problematiku úpadku užívání norského odborného jazyka zmiňuje ve svých připomínkách k zákonu většina institucí, komentuje ji ve svých připomínkách i **Asociace norských nakladatelů**, která v dokumentu uvádí, že asi 40 % učebních osnov a literatury pro vysoké školy je v angličtině (viz kapitola Knižní trh v Norsku). Ochrana norského odborného jazyka je i jedním z hlavních cílů oficiální jazykové politiky státu a je zmiňována ve vládních dokumentech.¹⁵⁸

Do budoucna představuje pro nynorsk ohrožení zejména angličtina a postupný nárůst užívání digitálních nástrojů. Angličtina je v dnešním světě globálním a univerzálním jazykem, jehož znalost je nutností. Spousta uživatelů ji považuje za moderní a praktický jazyk a ve svém rodném jazyce často užívá anglicismy. To může do budoucna představovat ohrožení malých jazyků včetně norštiny a její varianty nynorsk. V odvětví digitálních nástrojů a aplikací nynorsk za bokmálem zaostává a jeho zavádění v této oblasti je výrazně pomalejší. Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, nynorsk se příliš neprosazuje v elektronických učebnicích a digitálních učebních materiálech, které nemají povinnost být dostupné v obou jazykových variantách. Do

¹⁵⁶ Mål og mening, s. 146

¹⁵⁷ Høring – utkast til lov om språk (språklov), s. 2

¹⁵⁸ Mål og mening, dostupné z:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/50816e814a9c46169bd69dc20dd746a3/nno/pdfs/stm200720080035000dddpdfs.pdf>; Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Lov om språk (språklova), dostupné z: <https://www.regjeringen.no/contentassets/92c0cb2b20ba4d2aac3c397c54046741/nno/pdfs/prp201920200108000dddpdfs.pdf>.

budoucná by bylo určitě vhodné tuto povinnost zavést a přítomnost nynorsku v digitálních materiálech podporovat a vyžadovat. Může to být úkol pro jednu z institucí, které se o podporu nynorsku starají: **Noregs Mållag**¹⁵⁹, **Nynorsksenteret**¹⁶⁰ nebo **Nynorsk Kultursentrum**¹⁶¹. Důležité také je, že jsou na knižním trhu i nakladatelství, která se specializují na vydávání knih v menšinové variantě. Oficiální dokumenty zmiňují, že je potřeba, aby vláda systematicky podporovala užívání nynorsku napříč společnostmi, protože bez aktivních uživatelů nynorsk nepřežije. Oficiální jazyková politika považuje obě psané varianty za rovnoprávné, všem obyvatelům Norska k nim musí být zajištěn rovnocenný a snadný přístup. Ten je pro užívání nynorsku stěžejní, jedním z prvků, který tomu může pomoci je i dostatek kvalitní literatury. Pokud ale v budoucnu bude počet jeho uživatelů klesat, bude vycházet stále méně a méně knih v této menšinové variantě. Pro vládu i všechny dotčené instituce je tedy hlavním úkolem uchovat nynorsk jako atraktivní variantu, aby byli uživatelé motivováni si ji vybrat jako svůj hlavní jazyk a už u jejího používání zůstali. V současné době se totiž často objevuje fenomén, kdy uživatelé nynorsku přechází na užívání bokmálu. Důvodem bývá právě složitost s přístupem k nynorsku a komunikace v něm, ať už s veřejnými nebo soukromými institucemi. Jedním z prvků, který může atraktivitě nynorsku pomoci, je i to, že bude v této jazykové variantě vycházet dostatek kvalitních knih.

¹⁵⁹ <https://www.nm.no/>

¹⁶⁰ <https://nynorsksenteret.no/>

¹⁶¹ <https://nynorsk.no/>

6 Seznam literatury

Bokhandelforeningen Årsmelding 2022. Dostupné z: <https://bokhandlerforeningen.no/om-oss-2/arsmeldinger/>. [cit. 2024-04-20].

Bokloven: Lov om omsetning av bøker. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-16-64>. [cit. 2024-05-22].

BULL, Tove. Samnorsk. In: FISHMAN, Joshua A. a GARCÍA, Ofelia. *Handbook of language and ethnic identity. Volume 2, The success-failure continuum in language and ethnic identity efforts*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

BULL, Tove. The two Norwegian official written standards, bokmål and nynorsk. Linguistic and ideological implications of national bilingualism and biliteracy. Online. *AFinLAN vuosikirja*. 2019, s. 1-18. ISSN 2343-2608. Dostupné z: <https://doi.org/10.30661/afinlavk.79335>. [cit. 2023-10-15].

Den norske forleggerforening Årsrapport 2022. Dostupné z: <https://forleggerforeningen.no/om-oss/arsberetninger/>. [cit. 2024-04-03].

Forleggerforeningens høringsvar til Språklova. Dostupné z: <https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2019/11/H%C3%B8ringsvar-spr%C3%A5klov-november-2019-fra-Forleggerforeningen.pdf>. [cit. 2024-04-10].

Forleggerforeningens innspill til ny språkmelding. Dostupné z: <https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2019/06/Innspill-til-spr%C3%A5kmelding-15.-mai-2019-Forleggerforeningen.pdf>. [cit. 2024-04-10].

HAUGEN, Morten O.: *Den norske Forfatterforening*. In: *Store norske leksikon*: https://snl.no/Den_norske_Forfatterforening. [cit. 2024-05-30].

HAUGEN, Morten O.: *Forfatterforbundet*. In: *Store norske leksikon*: <https://snl.no/Forfatterforbundet>. [cit. 2024-05-30].

Høring – utkast til lov om språk (språklov). Norsk Oversetterforening, dostupné z: <https://oversetterforeningen.no/wp-content/uploads/2019/11/2019-H%C3%B8ringsvar-spr%C3%A5klov-fra-Norsk-Oversetterforening.pdf>. [cit. 2024-07-08].

JÅHR, Ernst Håkon. *Utsyn over norsk språkhistorie etter 1814*. 2. utg., 1. oppl. Oslo: Novus, 1994.

Kulturrådsloven: Lov om Kulturrådet. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-07-31>. [cit. 2024-06-03].

Mål og mening. Det kongelege Kultur- og Kyrkjedepartement, dostupné z: <https://www.regjeringen.no/contentassets/50816e814a9c46169bd69dc20dd746a3/nno/pdfs/stm200720080035000dddpdfs.pdf>. [cit. 2024-07-12].

Opplæringslova: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>. [cit. 2024-06-30].

OTNES, Hildegunn a AAMOTSBAKKEN, Bente. *Tekst i tid og rom: norsk språkhistorie*. 4. utgåva. Oslo: Samlaget, 2012.

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Lov om språk (språklova). Det kongelege Kulturdepartement, dostupné z: <https://www.regjeringen.no/contentassets/92c0cb2b20ba4d2aac3c397c54046741/nn-no/pdfs/prp201920200108000dddpdfs.pdf>. [cit. 2024-06-30].

RØHNE, Berit; NERAAL, Anders: *Bokbasen*. In: *Store norske leksikon*: <https://snl.no/Bokbasen>. [cit. 2024-06-03].

RØHNE, Berit; NERAAL, Anders: *Den norske Bokhandlerforening*. In: *Store norske leksikon*: https://snl.no/Den_norske_Bokhandlerforening. [cit. 2024-04-10].

Språklova: Lov om språk. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42>. [cit. 2023-11-10].

Språkrådets Årsrapport 2023, dostupné z: https://sprakradet.no/wp-content/uploads/Sprakradet_arsrapport-2023_WEB_enkeltsider.pdf. [cit. 2024-06-30].

TORP, Arne a VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1993.

Svar på høyring om forslag til ny, heilskapleg språklov. Språkrådet, dostupné z: <https://www.regjeringen.no/contentassets/b03361f82d7b4ff5ac2ed99dc53f3598/sprakradet.pdf?uid=Spr%C3%A5kr%C3%A5det>. [cit. 2024-07-12].

Utviklingstrekk i bokmarkedet. Dostupné z: <https://bokhandlerforeningen.no/bransjefakta/utviklingstrekk-i-bokmarkedet/>. [cit. 2024-04-03].

VIKØR, Lars S. *Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk*. 2015. Dostupné z: https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/english/lars-vikor_norwegian_bokmal_vs_nynorsk.pdf. [cit. 2023-11-10].

VIKØR, Lars S.: *Nynorsk*. In: *Store norske leksikon*: <https://snl.no/nynorsk>. [cit. 2024-07-08].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 1901*. In: *Store norske leksikon*: https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1901. [cit. 2024-04-14].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 1917*. In: *Store norske leksikon*: https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1917. [cit. 2024-04-14].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 1938*. In: *Store norske leksikon*: https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1938. [cit. 2024-04-14].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 1941*. In: *Store norske leksikon*:

https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1941. [cit. 2024-04-14].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 1959*. In: *Store norske leksikon*:

https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_1959. [cit. 2024-04-14].

VIKØR, Lars S.: *Rettskrivingsreforma av 2012*. In: *Store norske leksikon*:

https://snl.no/Rettskrivingsreforma_av_2012. [cit. 2024-04-14].